

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL KONUT ARAŞTIRMALARINDA 'EV' OLGUSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESER DÜZCAN

Eylül, 2012

TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL KONUT ARAŞTIRMALARINDA 'EV' OLGUSU

ESER DÜZCAN

Tasarım. Programı'nda Yüksek Lisans derecesi
için gerekli kısmi şartların yerine getirilmesi amacıyla
Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne
teslim edilmiştir.

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

Eylül, 2012

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL KONUT ARAŞTIRMALARINDA 'EV' OLGUSU

ESER DÜZCAN

ONAYLAYANLAR:

Yrd. Doç. Dr. Didem Kılıçkiran Danışman Kadir Has Üniversitesi

Prof. Dr. Zuhâl Ulusoy Kadir Has Üniversitesi

Doç. Dr. Mine Özkar İstanbul Teknik Üniversitesi

ONAY TARİHİ: / Eylül / 2012

“Ben, Eser Düzcan, bu Yüksek Lisans Tezinde sunulan çalışmanın şahsıma ait olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntıların kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi onaylıyorum.”

ESER DÜZCAN

İçindekiler

Özet

Abstract

Teşekkür Notu

1 Giriş	1
2 Literatür İncelemesi: Yer, Konut, ve 'Ev'	7
2.1 'Ev'.....	9
3 Türkiye'deki Güncel Konut Araştırmalarında 'Ev' Olgusu	20
3.1 Yaşanan Deneyimlerin Mekânı Olarak Konut.....	21
3.1.1 Etnografik Yöntemlere Dayanan ve 'Ev'in Anlam Zenginliğini Yansıtan Araştırmalar.....	22
3.1.2 'Ev' Olgusunu Kavramsal Olarak İnceleyen Araştırmalar	28
3.1.3 'Ev' Olgusunu İçeren ancak Seçilen Yöntem, Değerlendirme Şekli veya Dolaylı Anlatımdan Ötürü Farklılık Gösteren Araştırmalar.....	32
3.3 Fiziksel Bir Ürün Olarak Konut.....	37
3.2.1 Konutu Kültürel Bir Gösterge Olarak İnceleyen Araştırmalar.....	38
3.2.2 Konutu Memnuniyet ve Performans Bağlamında İnceleyen Araştırmalar.....	42
3.2.3 Konutu Öncelikle Bir Tasarım Ürünü Olarak İnceleyen Araştırmalar.....	48
3.2.4 Konutu Temel İşlevlerle veya Farklı Ölçeklerde İnceleyen Araştırmalar.....	51
4 Sonuç	54
Kaynaklar	59

ÖZET

TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL KONUT ARAŞTIRMALARINDA 'EV' OLGUSU

Eser Düzcü

Tasarım Yüksek Lisans Programı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Didem Kılıçkiran

Eylül, 2012

İnsan ile mekân arasındaki ilişki söz konusu olduğunda, son yıllarda yaşanan hızlı toplumsal ve kültürel değişimin dayandığımız temel kavramların tanımlanma ve algılanma biçimlerinde de radikal bir değişime yol açtığı ve sosyal bilimlerde mekâna odaklanan çalışmalardaki araştırma yaklaşımları ve yöntemlerinin de bu değişime paralel olarak hızla dönüştüğü görülmüştür. Yakın tarihte bu bağlamda değişim göstermiş olan 'ev' kavramı, olumlu ve olumsuz birçok anlamı ile insanların yaşadıkları mekanlarla olan çift yönlü ilişkisinin bir yansıması olarak kabul görmüştür. Kavramın içerdiği çeşitliliğe bağlı olarak insanların kapalı kapılar ardında sakladıkları gündelik hayatlarının incelenmesi, 'ev'in farklı anlamlarına erişebilmek için tercih edilen bir yöntem haline gelmiştir. Batı literatüründeki konut araştırmalarında son yıllarda biçimlenen bu yaklaşımın izleri son derece belirgindir. Bu tezin amacı, insan ve mekan arasındaki ilişki ile ilgilenen Türkiye'deki güncel konut araştırmalarında 'ev' ve 'konut' kavramlarının nasıl ele alındığını sorgulamak ve bu çalışmaların bahsedilen değişimin izlerini taşıyıp taşımadığını tartışmaktır.

2005 yılından bu yana belirli ulusal ve uluslararası indeksli dergilerde yayınlanan ve insan ile mekân arasındaki ilişkiyi konu edinen, Türkiye odaklı konut araştırmaları çalışma kapsamına alınmıştır. Bu makaleler, 'ev' ve 'konut' kavramlarını ele alış biçimlerine göre gruplanarak analiz edilmiştir. Batı literatüründeki sınıflandırmalardan yararlanarak iki ana başlık oluşturulmuştur: yaşanan deneyimlerin mekânı olarak konut, ve fiziksel bir ürün olarak konut.

Sonuç kısmında, analiz edilen makalelerde 'ev'in ele alınış biçimlerinin ve kullanılan yöntemlerin, Batı'da gelişen yaklaşım ile ne derecede örtüştüğü tartışılmıştır. Güncel yaklaşım ile paralellik gösteren örneklerin sınırlı sayıda ve belirli konulara odaklanmış olması eleştirilmiştir. Son olarak, 'ev' olgusu etrafında şekillenen bu etnografik yaklaşımın entegre edilebileceği potansiyel alana dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ev, Yer, Türkiye'de konut araştımları, 'Mekânsal uzlaşma', Konut çevrelerinin anlamı

ABSTRACT

'HOME' PHENOMENON IN THE RECENT TURKISH HOUSING STUDIES

Eser Düzcan

Master of Arts in Design

Advisor: Asst. Prof. Dr. Didem Kılıçkiran

August, 2012

The rapid socio-cultural changes experienced in the last couple of decades have led to a radical transformation in the concepts and methods we use in social sciences to understand the relationship between people and space. The concept of 'home', with its positive and negative meanings, has become increasingly productive in representing the essentially dialectical relationship between people and the places they inhabit, and the examination of everyday lives behind closed doors has become a favored method in accessing different meanings people attribute to places. It is seen that the concept as such has been increasingly used in housing studies in the West. The aim of this thesis is to examine the ways researchers of housing studies in Turkey employ the concept of home.

The thesis analyses articles that fall into the framework of 'housing studies' that are published by researchers from Turkey since 2005, focusing on well-known housing studies journals that are indexed nationally and internationally. These articles are analyzed in groups according to the ways they utilize the concept of the 'home' along with the concept of the 'house' in their attempts to understand the relationship between people and their home environments. Two main groups are formed with the help of the classifications derived from the related literature in the West: the house as the place of lived experience, and the house as a physical product.

The conclusion section discusses the ways the concept of the 'home' is used and the methods that are employed in the selected articles in comparison

with the meanings of the home and the methods that are used in the related literature in the West. The thesis concludes that unlike their counterparts in the Western literature, articles of housing studies in Turkey still lacks the potentials that the concept of the 'home' presents for understanding the relationship between people and housing environments.

Keywords: Home, Place, Housing studies in Turkey, Accommodating, Meaning of home environments

Teşekkür Notu

Öncelikle beni 'ev' olgusu üzerine gelişen güncel tartışmalarla tanıştıran, ve tezin şekillenmesinden bitişine kadar ilgisini, bilgisini ve yardımlarını benden esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Didem Kılıçkırana'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Değerli eleştirileri ve yönlendirmeleri ile tezin somutlaşmasında büyük emeği geçen jüri üyeleri Prof. Dr. Zuhâl Ulusoy ve Doç. Dr. Mine Özkar'a yardımları ve destekleri için çok teşekkür ederim.

Sahip olduğum için çok şanslı olduğum, ne olursa olsun yanımda olup, desteklerini ve sevgilerini sürekli yanımda hissettiğim tüm aileme, her zaman olduğu gibi bu süreçte de bana verdikleri güç ve sonsuz sevgiden dolayı ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bölüm 1

GİRİŞ

Farklı disiplinlerden birçok bilim insanı, günümüzde büyük bir mekânsal değişim evresi geçirmekte olduğumuzu, içinde bulunduğumuz çağın yeni bir küreselleşmeye işaret ettiğini, birbirinden en uzak yerler arasında bile anında iletişim sağlanabilen bir dünyada yerel bütünlük ve uyumun kaybolduğunu tartışmaktadır (Harvey 1989; Jameson 1991...). Massey'in de belirttiği gibi, Harvey'in (1989) deyimiyle bir 'zaman-mekân sıkışması'na* işaret eden bu tartışmalar, yer ve zaman arasındaki ilişkinin gittikçe eridiği, yerel kültürlerin parçalandığı ve 'yer'in anlamının, 'yer'e dair aidiyetlerin artık yitirildiği düşüncesine dayanır (1994: 162). Yine de, 1990'lardan beri sosyal bilimlerin birçok alanında, özellikle de coğrafya disiplinde, modernleşme ve küreselleşmeyle bağlantılı olarak yaşanan gelişmelerin 'yer' ve onunla yakından bağlantılı 'yuva/ev' gibi kavramların yok sayılmasına değil, eski tanım ve kavramsallaştırmaların tekrar ele alınmasına yol açtığı görülmektedir. Bu kavramların günümüze nasıl uyarlanabileceği ve bugünün dünyasında 'yer'in ve

* Aksi belirtilmediği takdirde bu tezde İngilizce kaynaklardan yapılan çeviriler yazara aittir.

‘yer’e aidiyetin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda gittikçe büyüyen bir tartışma alanı oluştuğu gözlemlenmektedir.

Bu tartışmalardan etkilenen ve değişime ayak uydurması gereken bir başka kavram da 'konut' olgusu olmuştur. Yer ve aidiyetin yerleşiklik ve devamlılık olgularına referansla algılandığı, 'yer' ve 'mekân', 'ev' ve 'konut' arasında henüz belirgin farklılıkların bulunmadığı aşamada konut üzerine yapılan çalışmalarda ‘fiziksel bir mekân olarak konut’ üzerinden geliştirilen ve bir anlamda kalıplaşan yöntemlerin de bu değişimi yakalaması gerekmiştir.

Kuramsal anlamda ilk olarak 1970'li yıllarda coğrafya disiplininde öne çıkan 'yer' kavramı, insan ile çevre arasındaki ilişkiye dair oldukça kullanışlı bir çerçeve çizmiştir (Easthope 2004). Easthope’un da belirttiği gibi bunca süredir coğrafyacıların ilgilendiği bu kavram konut araştırmacılarının pek de elini sürmediği bir kavram olagelmıştır (2004: 128). Oysa ki büyük boyutlarda göç ve giderek artan bir kentleşmenin söz konusu olduğu günümüzde, insanların kendi kimliklerine dair imge ve söylemlerinin ve psikolojik durumlarının konut mekânlarının şekillenmesi üzerindeki etkilerinin, ve bunun yanı sıra konut çevrelerini sarmalayan farklı bireysel ve toplumsal çatışmaların dinamiklerinin kavranabilmesi için ‘yer’ olgusunun konut araştırmalarına dahil edilmesi gerekir (Easthope 2004: 128).

Temel olarak bu görüşe dayandırılan bu tezde, ‘yer’ olgusunun, özellikle de onun bir uzantısı olan ve konutla ilgili akademik alanların ilgilendikleri kimi sorularla doğrudan bağlantı kuran 'ev' kavramının günümüzde gerçekleştirilen konut çalışmalarındaki yerinin sorgulanması amaçlanmıştır. İleride tartışılacağı gibi, ‘yer’

kavramıyla birlikte 'ev' (*home*) kavramı da yakın zaman içerisinde sosyal bilimlerin birçok alanındaki yazında sıklıkla yer almış, günümüzdeki mekânsal ve toplumsal değişimlere referansla sorgulanmış ve yeni biçimlerde tanımlanmıştır. Çalışmada, 'ev' konusundaki bu yeni tartışmaların güncel konut araştırmalarının içeriğine ve yöntemlerine ne derece yansıdığı sorgulanmıştır.

Konut araştırmaları, temel olarak, 'konut politikası' (*housing policy*), 'konut edinme ekonomisi' (*economics of housing provision*), 'konut tasarımı' (*house design*), ve 'evin deneyimi ve anlamı' (*experience and meaning of home*) konuları ile ilgilendir (Blunt ve Dowling 2006: 6-10). Evin anlamı ve deneyimi ile ilgili çalışmalar kullanıcıların yaşadıkları yerler ile ilişkilerini ele alan konut araştırmalarıdır. Konut araştırmalarında mutlak başlangıç noktası olarak 'konut'un kabul edilmesini eleştiren Blunt ve Dowling, basitçe fiziksel yapı ile daha kavramsal anlamda ve bağlama dayalı olarak oluşan duygu ve aidiyet hislerinin bir bütünü olarak tarif ettikleri 'ev' olgusunun konut yapılarına ilişkin olarak karşımıza çıkabileceği gibi her zaman 'konut' a işaret etmeyebileceğini belirtmişlerdir (2006: 10). Onlara göre, fiziksel (*material*) bir barınma mekânı olarak konut, 'ev' olgusunun çeşitli boyutlarından sadece bir tanesidir. 'Ev', çeşitli ölçeklerde, çeşitli mekânsal özellikler ile ele alınabileceği gibi, asal olarak fiziksel boyutların ötesinde o mekânın bir 'yer' olarak değer görmesini sağlayan anlamlandırma ve ilişkiler bütünü üzerinden kavranabilir. Bu tür bir kavrayış için 'ev'le ilgili araştırmaların, tekil disiplinlerin sınırlamalarına takılmadan, çok disiplinli bir anlayış ve yöntem zenginliğiyle ele alınması gerekmektedir (Blunt ve Dowling, 2006).

Bahsedilen anlamlandırma ve ilişkiler bütünü, ölçek ve çok disiplinlilik tartışmalarının da ötesine geçerek en basit ve etkili bir şekilde açıklayan 'accommodating' (Miller 2002) kavramı, önerdiği çift yönlü ilişki tanımıyla bu çalışmayı yönlendiren temel kavramlardan biri olmuştur. Bu kavram vasıtası ile insanların birbirleri ve gündelik yaşam mekânları ile kurdukları ilişkiler diyalektik bir yaklaşımla tanımlanmıştır. Miller'a göre, insanlar içinde buldukları koşullar doğrultusunda 'evlerini kendilerine uydurmakta' (*accommodating the home*) (2002: 116-124), ve benzer bir şekilde maruz kaldıkları mekânsal kısıtlamalar sebebi ile 'kendilerini evlerine uydurmak' (*accommodating to the home*) (Miller 2002: 124-126) durumunda kalmaktadırlar. Dolayısı ile insanlar ve evleri arasındaki ilişki, çift taraflı bir uyum ve bir diğerine uyma durumunu içerir (Miller 2002: 115). Bu dinamik kurgu çerçevesinde, evin anlamı yerel herhangi bir kültürün sınırlarıyla sınırlı kalmayıp, onun ötesinde kişiden kişiye değişebildiği gibi, kimliğin ve benliğin oluşumu ile paralelliğinden dolayı aynı kişi için farklı zamanlarda da değişiklik gösterebilir. Ayrıca, Miller'ın da ifade ettiği gibi 'ev', bir nesne olarak algılanmanın yerine sürekli içinde bulunduğumuz bir süreç olarak algılanabilir (2002: 115).

Buradan hareketle, konut çalışmaları alanında kullanıcı ve konut arasındaki ilişkileri uğraş edinenlerin, ilgili dinamikleri tanımlarken fiziksel ve kültürel verilerin ötesinde 'ev' olgusunun değişken bir süreç olduğunu göz önünde bulundurmaları büyük önem taşır. Batı literatüründe bu yaklaşımın konut çalışmaları alanında hızla benimsendiği görülmüştür. Literatür incelemesiyle ilgili bölümde ele alınacağı gibi, 1999'dan 2004'e kadarki çok kısa bir sürede yayınlanan *Ideal Homes?: Social Change and Domestic Life* (Chapman ve Hockey 1999), *At Home: An Anthropology of Domestic Space* (Cieraad 1999), *Home Possessions* (Miller 2001), *Domicide* (Porteous ve

Smith 2001), *Contemporary Art and the Home* (Painter ve England 2002) ve *Home Truths: Gender, Domestic Objects and Everyday Life* (Pink 2004) gibi ‘ev’ olgusuna odaklanan kitaplar, sosyal bilimler alanında çok önemli akademik dergilerde 'ev'e ayrılan özel sayılar, ve 2002'den itibaren '*Home Cultures*' adında, konut mekânına ev olgusu ışığında yaklaşan ve sırf bu konuya odaklı bir derginin yayınlanmaya başlamış olması, bu yaklaşımın hızla önem kazandığının, ve ‘ev’ anlamıyla ‘konut’ olgusunun sosyoloji, antropoloji, felsefe, mimarlık, coğrafya gibi bir çok disiplinin katkılarıyla çok disiplinli bir sorgulama alanı haline geldiğinin göstergesidir (Kılıçkiran 2010b: 16).

Yukarıda bahsedilen yaklaşımın Türkiye’deki konut araştırmalarında yer bulup bulmadığı ise önemli bir sorudur. Bu çalışmada, 2005 yılından beri Türkiye’de konut üzerine yapılan çalışmaların yer aldığı, önde gelen seçili akademik dergilerde yayınlanan ve kullanıcıyla yaşadığı konut mekânı arasındaki ilişkiyi konu edinen konut araştırmaları üzerine odaklanılarak bu soruya cevap aranmıştır. Çalışmada, ilgili tüm makalelerin bu ilişkiyi, ve eğer başvurdukları kavramlar içerisinde yer alıyorsa ‘ev’ olgusunu nasıl değerlendirdiği, literatür incelemesi sonucu belirlenen kavramsal çerçevede tartışılmış, Batı’daki uluslararası akademik yazında hızla gelişmekte olan 'ev' ile ilgili literatürün ülkemizde yakın tarihte yapılan konut araştırmalarına nasıl yansıdığı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Başlangıç olarak 2005 yılının seçilme sebebi, yeni yeni şekillenen araştırma yaklaşımlarının bu yıllar civarında artan kitaplar ve dergiler ile bilinirliğinin yaygınlaşmış, ve çok disiplinli bir çerçevede tartışılan ‘ev’ kavramının konut araştırmaları dahilinde dikkate alınması gereken bir unsur olarak öne çıkmaya başlamış olmasıdır.

Bundan sonra gelen bölümde 'ev' ile ilgili farklı kuramsal çerçeveleri ortaya koyan temel yayınlar aracılığı ile konu hakkındaki uluslararası literatürün gelişimi ve 'ev' kavramı üzerine geliştirilen kavramsal çeşitliliğin konut çalışmaları için ifade ettiği sınırlar çizilmeye çalışılmıştır. Sonrasında Türkiye'den seçilen çalışmalar, oluşturulan kavramsal çerçeve dahilinde sınıflandırılmış ve 'ev' olgusunu nasıl ele aldıkları bağlamında tartışmaya açılmıştır. Çalışma, literatürden seçilen önemli örneklere de referansla, Türkiye'deki konut çalışmalarının bugününe 'ev' ile ilgili hızla gelişen literatürün ne kadar ve nasıl yansıdığı üzerine bir tartışmayla sonuçlandırılmıştır.

Bölüm 2

LİTERATÜR İNCELEMESİ: YER, KONUT, VE 'EV'

Rapoport, zamanında arkeoloji alanında sıradan görülmesi sebebiyle konut yapılaşması üzerinde yeterince durulmamasını, sadece 'önemli' görülen yapıların araştırılmasını eleştirmiştir (1969). Bu eleştiri sonunda konut kavramı, 1960'larda kültür ve insani değerlerinin farkında olunmadan işlendiği, yaşandığı hali ile yaşamın çoğunluğunu içeren ve gelenekler ile sürdürülen değerli fiziksel formlar olarak tanımlanmıştır (Rapoport 1969). İnsanların 'ait oldukları' kültürü ve yaşam biçimlerini anlayabilmek için yaşadıkları konut mekânlarının fiziksel özellikleri incelenmiştir. Rapoport'un önünü çektiği bu yaklaşım konutu kültürel açıdan farklılık gösteren değerli bir mekân olarak ele alarak özellikle mimari araştırmaların ilgisini bu alana çekmiş ve bu çerçeveye uzun süre kabul görmüştür. Konut, fiziksel bir yapı olarak, artık 'kültür'ün öncül bir göstergesi olarak benimsenmiştir. Rapoport'un yaklaşımında, farklı bölgelerdeki konut mekânlarının fiziksel yapıları o bölgenin kültürü ile ilişkilendirilmiş, benzerlikler ise insanların temel gereksinim ve tutkularına bağlanmıştır. Burada konutun önemi "kültürün en önemli olduğu yerde var olduğu..." (Rapoport 2004: 80) varsayımına dayandırılmaktadır. Bu coğrafi

anlamda yere bağlı kültürel yaklaşım, çevre ve insan ilişkisi, özellikle davranış üzerinden yapılı çevreleri anlamak adına geniş bir araştırma alanı oluşturmuştur.

1960'lardan günümüze dek uzanan bu alandaki çalışmalarda 'kültür' kavramı, sadece dış etkenlere kapalı olarak özgünlüğünü koruyan toplumların yaşam alanlarında, ve üretim sürecinde tanımlı kültürel değerlerin etkili olduğu konularda okunabilecek kısıtlı bir çerçevede tartışılmıştır. Bu yaklaşımda sadece farklı olanın değerli görülmesi, modern birey için 'normal' sayılan gündelik yaşam pratiklerinin bu çalışmalara pek dahil olmaması önemli bir eleştiri konusudur. Günümüzde mesafeler iletişim açısından bir engel olmaktan çıkmış, dolayısı ile eskisi gibi kendi bütünlüğünü koruyan, dışarıdan etkilenmeyen, izole ve net bir kültürel topluluğun sınırlarından bahsetmek güçleşmiştir. Kültürlerin birbirleri ile anında ve kolay etkileşime girebilmesi, kalıplaşmış kültürel gruplaştırmaların sorgulanmasının kapılarını aralamıştır. Kültürler artık belirli bir zaman ve mekâna bağlı olarak farklılaşan ve toplumsal ölçekte bir bütünlük gösteren olgular olmaktan çıkıp, herkesin yaşadığı, bir şekilde temas ettiği, benimsediğı, reddettiğı her şeyin dahil olduğu kişisel ölçekte farklılık gösteren değerler haline gelmiştir. Bu sebeple bir açıdan 'modern birey' bir çok kesimce ortak bir bütünü temsil ederken, başka bir açıdan aslında her bireyin birbirinden farklılaştığı, birden çok kültürel grup içerisinde kendi kimliğinden bir şeyler bulduğu, yaşam süreci içinde de sürekli bir değişim içinde bulunduğu söylenebilir. Dolayısı ile artık bireylerin veya benzer etkileşim süreçlerinden geçmiş küçük toplulukların gündelik hayat pratikleri, ritüelleri, alışkanlıkları ve tercihleri önem kazanmaya başlar. Bu noktada artık tek bir gruptan

bahsedilmediği veya yalnız başına ele alındığında etnik, yaş, cinsiyet gibi gruplandırmaların da yetersiz kaldığı söylenebilir. Kişisel ölçekte karşılaşılan her farklı hikaye, kültür olgusunun günümüzdeki karşılığının derinliğine katkıda bulunarak büyük resmi algılayışımızı değiştirir.

Bunun yanında, artık çoğu insanın kendi yaşam alanlarının üretim sürecinde neredeyse hiçbir rol oynayamadığı (Miller 2001) da göz önüne alındığında, tüm bu çeşitliliğin mekânsal karşılığı konut yapılanmasından ziyade insanların etkileyebildikleri başka ortamlar yoluyla takip edebilir. Bu yüzden bir konutun içinde yer aldığı bağlamın kendinden ortaya çıkan dinamikleri üzerinden değerlendirilmesi, yüzeysel üst başlıkların dayatmacı genellemelerinden arınmış bir şekilde incelenmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda konut araştırmaları alanındaki literatüre bakıldığında, giderek fiziksel mekân üzerinden kültür okumaları yapılan bir yaklaşımdan ziyade, insanların yaşam mekânlarını etkileme biçimleri ve deneyimleri üzerinden bu mekânlar ile kurdukları ilişkilerin okunduğu bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bölümün kalan kısmında bu değişim 'ev' kavramı üzerine yazılmış önemli referanslar yardımı ile anlatılmaya çalışılmıştır.

2.1 'Ev'

Bir kavramın ilgili literatürde nasıl ele alındığını konu eden bir çalışmada ilk olarak o kavramın tanımının yapılması kuşkusuz uygun bir başlangıçtır. Ancak 'ev' kavramı farklı insanlara, farklı zaman ve bağlamlarda farklı şeyler ifade edebileceği için sabit tanımlarından kaçınılması önerilen (Easthope 2004: 135), yine de yakın zamanda ilgili literatürde basitçe 'özel bir yer' (Easthope 2004: 135) anlamıyla kabul gören bir

kavramdır. Ben de bu yüzden 'ev'in hangi açılardan 'özel' olarak tanımlandığına değinecek ve kesin bir tanıma varmaya çalışmak yerine kesin bir tanım yapma zorluğunun altında yatan anlam çeşitliliğinin altını çizmeye, bu anlam çeşitliliğinin tam da kendisinin konut araştırmaları açısından önemini vurgulamaya çalışacağım.

1990'lardan itibaren 'ev'in anlamını belirli bir çerçeveye oturtabilmek ve araştırma yaklaşımları tanımlayabilmek adına bu konu ile ilgili hızla artan çalışmalar ve baskın fikirleri tartışan makale ve kitaplar yayınlanmıştır. Hem içeriği, hem tarihsel anlamda önceliği, hem de üzerine yapılan alıntılarının yoğunluğu sebebi ile başlangıç olarak alınabilecek bir çalışma Carole Després'in 1991 yılında 'evin anlamı' (*the meaning of home*) üst başlığı ile yayınladığı literatür incelemesidir (1991). Makalede 1974 ile 1989 arasında 'ev' kavramının anlamı konut ölçeğinde araştırılarak, çeşitli disiplinlerden araştırmacıların, çoğunluğu Kuzey Amerika kültürü odaklı yayınları incelenmiş, içinde yaşayan insanların evin anlamına ilişkin değerlendirmeleri bir araya getirilmiştir. Makalenin sonuç kısmında, bu çalışmalardaki hane halkı ve konut yerleşmesi seçimi ile evin anlamına doğrudan katkıda bulunan toplum yapısı ve maddi kültürün göz ardı edilmesi eleştirilerine yer verilerek, bazı öneriler ile birlikte geliştirilmesi gereken bütüncül teorilerin neler içermesi gerektiğine değinilmiştir (Després 1991). Makalede incelenen çalışmalarda, insanların söylemleri üzerinden 'ev' kavramı, güvenlik ve kontrol (*security and control*), bireyin fikir ve değerlerinin yansıması (*reflection of one's ideas and values*), konut üzerinde etki sahibi olma ve değiştirebilme (*acting upon and modifying one's dwelling*), kalıcılık ve süreklilik (*permanence and continuity*), aile ve arkadaş ilişkileri (*relationships with family and friends*), aktivite merkezi (*center of activities*), dış dünyadan kaçıp sığınılan yer (*refuge from the outside world*), bireysel statü göstergesi (*indicator of personal*

status), maddi/fiziksel yapı (*material structure*) ve sahip olunan yer (*place to own*) olgularına referansla genel bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur (Després 1991: 97-100).

Bahsedilen sınıflandırma, 1991 öncesi çalışmaların 'ev'e bakışını anlayabilmek için pratik bir çerçeve sunsa da, seçilen kategorilerin nerede başlayıp nerede bittiğini, neden daha az veya daha fazla olmadıklarını açıklamak güçtür. Makale dikkatle okunduğunda akla şu sorular gelmektedir: Bu kategoriler herkes için her durumda geçerli midir? Kuzey Amerika ile sınırlı ise de bu kültür homojen sayılabilir mi? Nitekim, belirlenen sınırdaki kırılganlık sorgulamayı da beraberinde getirmiştir. Örneğin Peter Somerville, Després'in incelediği literatürde 'ev'in toplumsal boyutunun eksikliğinden yakınırken sosyoloji literatürüne yeterli atıfta bulunulmadığı için makalenin tek yönlü ve eksik kaldığına işaret etmiştir (Somerville 1997). Somerville, Després'in tanımladığı bu on kategorinin sosyolojide halihazırda var olan kuramsal temellere dayanmadan, gelişigüzel seçildiğini, ancak her ikisinin de oldukça benzerlik taşıdığını tartışmış ve 'ev'in anlamı üzerine bütüncül bir yaklaşımı uygun gördüğünü belirtmiştir (1997: 227-228). Somerville'in argümanını örnekleyen sosyoloji alanından bir çalışmada, birden çok göçmenin paylaştığı kiralık evlerdeki kısıtlı imkanlarda bile insanların kendilerini temsil edecek bir çok strateji geliştirebildiklerine işaret edilmiş, ve 'ev' kavramının fiziksel bir yapıdan öte olgulara işaret ettiğini savunulmuştur (Parutis 2011). Bu anlamda konuta sosyolojik bir çerçeveden yaklaşım, evin fiziksel bir yapı olarak konut ile karıştırılabilmesi durumunu kırmış ve kavramın sosyal boyutunun derinliğini ve önemini göstermiştir. Eskiden daha sabit bir 'yer' olarak ve yerelliğe referansla açıklanabilen 'ev' olgusu, değişen dünya ile beraber zamanla daha kapsamlı ve karmaşık anlamlandırmalara

ihtiyaç duymaya başlamıştır. Coğrafyacıların önceden ilgilendikleri 'yer' kavramı ile ilişkilendiği anda 'ev'i artık fiziksel bir mekâna indirgeyerek anlayabilmek mümkün değildir. "Yerler, bir insan veya insan grubuna özgü anlam taşıyan sosyal ilişki ağlarının düğüm noktaları olarak anlaşılabilir. Bu yoldan anlaşılırsa, yer kavramı fiziksel yerellikten fazlasını ifade eder" (Easthope 2004: 137). Öyleyse 'yer', ve aynı zamanda 'ev' kavramları, sosyal bir varlık olarak bir diğerinden farklılaşan ve sürekli değişim içinde olan insanların kurduğu ilişkilere bağlı olarak çeşitlenir ve değişir.

Giderek tek bir disiplinin sınırları dahilinde ifade edilmesi zorlaşan 'ev' olgusunun hangi yöntemler kullanılarak araştırılması gerektiği konusunda da çeşitli öneriler getirilmiştir. Örnek olarak Després, belirttiği kategoriler veya alt başlıklarına ulaşılırken, araştırmacıların alansal (*territorial*), psikolojik (*psychological*), sosyo-psikolojik (*socio-psychological*), fenomenolojik ve gelişimsel (*phenomenological and developmental*) olmak üzere 4 temel yaklaşım kullandığını belirtmiştir (1991: 99). Daha bütüncül bir kuramsal çerçeve için farklı ölçekteki çalışmaların ve anlam üretiminde rol alan farklı etkenlerin dahil olduğu daha kapsamlı bir bakış açısının oluşturulmasını tavsiye ederek, bu çerçevenin kişisel ve sosyal anlamların ötesinde, 'yapısal özelliklere dayanan maddi bir olgu' (*material reality which corresponds to its structural formal properties*), 'algılanan ve tecrübe edilen bir olgu' (*perceived and experienced reality*), ve 'ideolojik, politik, ekonomik güçlerin etkisi ile şekillenen sosyal bir olgu' (*social entity influenced by ideological, political, and economic forces*) olarak 'ev' anlayışını içermesi gerektiğini söylemiştir (Després 1991: 108). Somerville ise, sosyoloji literatüründeki cinsiyet, sınıf, ev sahipliği ve oturma süresi farklılığının yarattığı çeşitliliğin, etnik kimlik ve milliyet gibi kimliğe dayalı olgularla zenginleştirilmesi gerektiğini, ancak tüm bunların sistematik bir kuram

oluşumuna fırsat vermemesinden dolayı çözümlenmeler ile formüller arasında bir boşluk bulunduğuna dikkat çekmiş, ve 1997 tarihli makalesinde, alanda yapılacak bir gelişmenin çok-disiplinli olması gerektiğine dayanarak 'sosyo-fenomenoloji' (*social phenomenology*) olarak adlandırdığı bir yaklaşımı öne sürmüştür (1997: 229,231). Bu yaklaşımı tartışabilmek için Somerville, 'ev'in anlamları arasından, 'mekânsal ilişkiler'e (*spatial relations*) atıf ile 'mahremiyet' (*privacy*), 'psikolojik ilişkiler'e (*psychological relations*) atıf ile 'kimlik' (*identity*), ve 'sosyal ilişkiler'e atıf ile 'aşinalık' (*familiarity*) olgularına odaklanmıştır (1997: 231-237). Deneyim ve eylemin oluşuma odaklanan fenomenoloji ve sosyal ilişkilere odaklanan sosyolojinin her üç senaryoda da vazgeçilmez katkılar sağlaması sebebiyle birinin bir diğeri ile güçlendirilmesi gerekliliğini savunmuştur (Somerville 1997: 237-238).

'Ev' üzerine disiplinlerarası bir çerçevede ve daha güncel ve eleştirel olması ile önem kazanan başka bir literatür incelemesi ise 2004 yılında Shelley Mallett tarafından yazılmıştır. Bu çalışmada Mallett, 'ev'in anlamı üzerine artan akademik ilgi ile çok disiplinli bir yaklaşımın gerekliliği üzerine fikir birliği sağlandığını, ancak pek az kavramsal çerçevenin geçerliliğini koruyabildiğini, konu üzerine yazan düşünür ve araştırmacıların çoğunun karşıt fikirler de öne sürmüş olduğunu göstermiştir (2004: 62). Mallett, incelemesinde öne çıkan görüşleri 'konut ve ev' (*house and home*), 'ideal konut/ev' (*ideal house/home*), 'gerçek ile ideal ve şimdiki ile hatırlanan arasında ev' (*between the real and ideal, the actual and remembered home*), 'sığınak olarak ev' (*home as haven*), 'ev ve aile' (*home and family*), 'ev ve cinsiyet' (*home and gender*), 'ev ve hareket/seyahat' (*home/journeying*), 'evde (dünyada) varolmak' (*being at home/in the world*), 'ev, benlik, kimlik ve varoluş' (*home, self, identity and being*) başlıkları altında değerlendirmiştir (Mallett 2004).

Konu 'ev'in tüm bu farklı anlamlarına referansla nasıl kavramsallaştırılabileceğine geldiğinde ise Mallett öncelikle karşı karşıya olunan anlam zenginliğine/çeşitliliğine işaret etmiştir: "Ev kavramı insanların birbirleri ile, özellikle aile ve yer, mekân ve şeyler ile ilişkileri hakkında karmaşık, birbirine bağımlı ve kimi zaman çelişkileri de barındıran bir sosyo-kültürel fikirler mahzeni gibi işler" (2004: 84). Mallett, bunun fiziksel bir barınak olabileceği gibi kişilerin nesnelere iletişiminin kurulduğu bir ağ, veya hem ilişkilerin yaşandığı hem de barınma işlevinin gerçekleştiği bir yer olarak algılanabileceğini belirtir. Bir kavram olarak 'ev'i, birçok zıtlığı bünyesinde barındıran bir olgu olarak tanımlar. Kimi zaman olumlu, kimi zaman olumsuz, 'ev' için tanımlanabilecek her türlü anlamın aynı zamanda karşıtını da 'ev'in anlamları arasında yer alabileceğini örnekler. "Özetle, herhangi bir zamanda evin nasıl tanımlandığı ve tanımlanageldiği, 'yer ve kapsamın belirlenmesine' ve daha geniş tarihi ve sosyal bağlama bağlıdır" (Mallett 2004: 84).

Burada vurgulanması gereken, yukarıda bahsedilen çeşitliliği kaçırmamak için üst ölçekte belirlenen sınıflandırmalar ile sabit tanımlamalardan kaçınmak gerektiğidir. Kullanıcı ile 'ev' arasında kişisel düzeyde, ve zamana ve bağlama bağlı olarak değişkenlik gösteren bir ilişki olduğu ortadadır. Böyle bir ilişkiyi anlayabilmek ve araştırabilmek için disiplinler sınırları aşabilmek ve derinlemesine bir yaklaşım benimsemek gerekir. Bu çalışmada 'ev' olgusunun algılanışı için temel olarak kabul ettiğim ve güncel yaklaşımları en iyi şekilde aktardığımı düşündüğüm, Miller'ın 2002'de etnografik temellere dayandırarak kullandığı '*accommodating*' kavramının önemi de tam bu noktada ortaya çıkmaktadır. '*Accommodating*' kavramı tam da yukarıdaki zenginliği kapsamaya açık, 'ev'i sabit tanımlamalar ve sınıflandırmalardan kurtaran bir kavramdır. Bir yandan yaşanacak/kalacak yer

ihtiyacına referans ile ev veya geçici konaklama mekânları gibi çeşitli fiziksel/maddi barınma birimlerine işaret ederken, diğer yandan kullanıcıların ev üzerindeki, veya evin kullanıcılar üzerindeki sahiplenme olgusuna atıfta bulunur, ve ev ve içinde yaşayanların “birbirine uyma ve diğerini kendine uydurma” durumunu en net biçimde ortaya koyar (Miller 2002: 115). Miller, bu karşılıklı ilişkiselliği baz alarak ‘evi uyumlu hale getirmek’ (*accommodating the home*) ve ‘eve uymak’ (*accommodating to the home*) başlıkları altında maddi kültüre ve evdeki nesnelere odaklanan çeşitli örnekler incelemiş, ve bu örnekler vasıtasıyla, insanların farklı sebeplerle evlerinde yaptıkları değişikliklerin, aldıkları, anlam yükledikleri, geride bıraktıkları, sakladıkları nesne ve eşyaların, o evde yaşayanların, komşularının, hatta içinde buldukları toplumun dışavurumu, değişimi ve gelişiminde önemli bir etken olduğunu göstermiştir. Ona göre, bu özel dünyalara erişilebildikçe toplumun bütün olarak algılanabilmesi ve sıradan kabul edilen değerlerin aslında nasıl da karmaşık ilişkilerden meydana gelebileceğinin kavranabilmesi kolaylaşır. Dolayısı ile nesnelere, buldukları evlerdeki yaşantıların çözümlenebilmesi için sıklıkla kullanılan araçlara dönüşürler (Miller 2002). ‘Ev’ “çoğu tüketimin içinde yaşandığı birincil alan” (Miller 2002: 116), burada kullanılan ‘tüketim’ kavramı da “sadece nesnelere satın alınması olarak değil, ama bu nesnelere sahiplendiğimiz ve karşılığında hayatlarımızı geliştirmek veya değiştirmek için kullandığımız uzun vadeli bir süreç” (Miller 2002: 116) olarak görüldüğünde, nesnelere de sadece birer obje olarak değil, 'ev'i derinlemesine kavrayabilmek için kullanılacak bir ‘dil’ olarak görülmeye başlanabilir. Bu tip araçlar yardımı ile iki taraflı uyum ve uydurma süreçleri üzerinden insanların göstermedikleri/gösteremedikleri, açıkça dile dökemedikleri, ancak 'ev' olgusunun oluşumu için esas olan anlamlandırma çeşitliliğine ulaşılabilir. Miller’a göre, insanların 'ev'leri ve 'ev'lerin insanları etkilediği gibi akademik

varsayımların da kendilerini bu çeşitliliğe 'uydurmaları' (*to accommodate*) gerekir (2002: 128).

'Ev' olgusu ile ilgili güncel literatüre ayak uydurabilen araştırmalar giderek antropoloji sınırlarında dolaşmakta ve artık etnografik yöntemlerden bağımsız olarak düşünülememektedir. Bu çalışmada önemli bir yer tutan Miller'ın '*accommodating*' kavramı, son zamanlarda maddi kültür alanında konut araştırmalarının artmasına sebep olmuştur. Daha genel anlamda, konut-kullanıcı ilişkisi üzerine Batı'da yapılan araştırmalarda da Miller'ın öncülüğünü yaptığı bu güncel yaklaşım benimsenmeye başlanmıştır. Bu çalışmanın bir sonraki bölümünde kullanıcı ile konut veya çevre arasındaki ilişkiyi konu eden Türkiye'deki çalışmaların güncel literatüre ne derece cevap verdiğini görebilmek adına 'ev' kavramını nasıl ele aldıkları incelenecektir. Ancak bunun öncesinde yukarıda çizilen çerçeveyi Batı'da 'ev' üzerine odaklanan çalışmalara referansla tartışmak uygun olacaktır.

'Ev' kavramını odak noktası olarak bir çok disiplinden çalışmalar barındıran '*Home Cultures*' dergisi, daha önce de belirttiğimiz gibi kavrama yönelik hızla artan ilginin göstergesi olmakla birlikte, dergi kapsamında yayınlanan makaleler de bahsettiğimiz yeni kavramsal ve yöntemsel yaklaşımın en iyi örnekleridir. Derginin 2004 yılında yayına başlamış olması, kuşkusuz 'ev' kavramının yeni tanımlanış biçimi ile sosyal bilimler alanında önemli bir kavram olarak görülmeye başlamasının da kanıtıdır. Dergi içeriğindeki makaleler genellikle maddi kültür ve tüketim ile bağlantılı olarak 'ev' ve 'kültür' kavramları çevresinde insan/beden ile mekân/yapı arasındaki ilişkiyi konu edinmektedirler. Örneğin Türk göçmenlerden de bahsedilen bir çalışmada (van der Horst ve Messing 2006), pencere önü mekânının ve perdelerin

kullanım biçimlerinin üzerinden Hollanda'da farklı etnik grupların barındığı bir bölgedeki yerel ve göçmen halkın mahrem/özel alan ve sosyal/kamusal alan ilişkilerine dair algı ve yorumları değerlendirilmiştir. Çalışmada, eski hali ile gece dahi perde kullanılmayan ancak insanların rahatsız edecek şekilde birbirine bakmadığı bir yerde, geçirgen ama ahlaki açıdan belirli bir kontrole sahip sosyal alan ile bir nevi sergilenen ve özen gösterilen özel alan arasında yer alan sınırın, günümüzdeki kültür çeşitliliği sonrası değişen çevre ve düzenin ortaya koyduğu yeni anlamlar ve farklı grupların birbirlerine attıkları farklı anlamlandırmalar sonucunda değişmesi örneklendirilmiştir. Sadece farklı geleneklere bağlanarak açıklanamayacak çeşitlilikteki görüşler, insanların pencere önlerinde kendilerini ifade etme veya etmeme seçimlerine referansla değerlendirilmiş, ve kullanıcılar ile ev mekânı arasındaki ilişkinin toplumsal boyutu, 'sıradan' (*mundane*) ve sosyal bilimlerde kısa bir süre öncesine değin 'önemsiz' görülebilecek bir mekânsal pratik vasıtasıyla tartışılmıştır.

'Journal of Material Culture' gibi dergiler de konut araştırmalarındaki yaklaşım değişimini izleyebileceğimiz öncü kaynaklar arasındadır. Burada yer alan ve örnek gösterilebilecek bir başka makale de Kanada'da *'Casser Maison'* (evi dağıtmak) olarak bilinen bir ritüeli konu almıştır (Marcoux 2001). Bakım evine gitmek üzere olan yaşlı bir kullanıcı grubunun evlerini/eşyalarını dağıtmalarına odaklanan çalışma, insanların eşyaları ile kurdukları bağları, onlarda kendilerini tanımlayış biçimlerini, yanlarına almadıkları ancak bazen özel kişilere – onlara kendileri gibi değer verecek kişilere, bazen de sadece ailede kalması için akraba ve tanıdıklara verme çabalarını irdeleyerek, 'ev'le ilişkili bu ritüelin anlamının 'ölüme karşı geliş' olduğunu savunur. Etnografik yöntemlere dayanan çalışma aynı

zamanda ‘*casser maison*’ ritüelinin farklı yaşanış biçimlerini farklı insan hikayelerine referansla anlatır, ve eşyaların analizi üzerinden insanların birbirleri ile ilişkilerini, kendilerini toplumda konumlandırma biçimlerini tartışarak, bunları somut anlamdaki fiziksel mekânın ötesinde her şeye rağmen sürdürülmeye çalışılan bir ‘ev’ kurgusuyla ilişkilendirir (Marcoux 2001).

Konut araştırmalarındaki ‘ev’ kavramı üzerinden gelişen yeni yaklaşımı ve Miller’ın ‘*accommodating*’ kavramını en iyi şekilde örnekleyen bir çalışma ise yine yazarın erken dönem çalışmalarından “*Appropriating the State on the Council Estate*” (Miller 1988) adlı makalesidir. Miller bu makalesinde, günümüzde ancak çok sınırlı sayıda bireyin kendi konutlarının üretiminde söz sahibi olduğu saptamasından yola çıkarak, ‘*accommodating*’ kavramıyla yakından ilişkili olan ‘*appropriation*’ (kişiselleştirme, kendinin yapma) kavramına vurgu yapmış, ve bu kavram vasıtasıyla kullanıcının oluşumuna aktif anlamda dahil olamadığı, fakat bir biçimde içinde yaşamak durumunda kaldığı konut mekânları üzerinden nasıl bir kimlik ve kültür okuması yapılabileceğini tartışmıştır. Makalede devletin birbirinin neredeyse aynısı olan sosyal konut mekânlarını farklı etnik kökenlerden gelen insanlara tahsis ettiği bir ‘başlangıç’ noktası olarak ele alınmış, bu andan itibaren yaşanan süreçte mekânlarda yapılan değişiklikler ve eklemeler okunarak kullanıcı ile konut arasında kurulan ilişki incelenmiş, ve farklı ‘*appropriation*’ (kişiselleştirme, kendinin yapma) biçimleri üzerinden kimlik ve kültüre dair izler aranmıştır. Miller çalışmasında özellikle başlangıçta birbirinin tamamıyla aynı olan mutfak mekânlarına odaklanmış, ve bu mekânlarda kullanım süreci içerisinde ortaya çıkan , aynı kısıtlamaların sınırları içerisinde davranan kullanıcıların kendileri tarafından üretilen yaratıcı farklılaşma süreçlerini gözler önüne sermiştir (Miller 1988).

Bu örneklerin hepsi 'ev'in anlamlarının farklı bağlamlarda nasıl çeşitlendiğine, konut mekânlarının toplumsal içeriğinin ne kadar zengin olduğuna işaret etmekte, dolayısıyla konut mekânlarının, kullanıcılarının yaşam biçimleri, kendilerine atfettikleri kimlikler ve değerler üzerinden, ve farklı bağlamların kendi dinamiklerinin derinlemesine anlaşılabilir olarak ele alınması gerektiğini göstermektedirler. Bu yüzden tüm örneklerde bir çok yönden niteliksel yaklaşımlar tercih edilmiş, genel bir tablodan ziyade bu derinliği vurgulayacak şekilde, ele alınan örneklerin zenginlikleri detayları ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan etnografik yöntemler bu alandaki çalışmaların ortak ve vazgeçilmez bir parçası olarak öne çıkmaktadır.

Bu bağlamda konut araştırmalarını kısa bir süre öncesine kadar domine eden geleneksel yöntemler ve 'konut' mekânının ele alınış biçimleri eleştirel olarak gözden geçirilmelidir. Bu tezin temel amacı, insan ile yaşadığı yer arasındaki ilişkiyi konusu dahilinde gösteren Türkiye'deki güncel konut araştırmalarının, bahsedilen değişim göz önünde bulundurulduğunda nasıl bir yerde konumlandığının, bu bağlamda 'konut' kavramını nasıl ele aldıklarının incelenmesidir. Bir sonraki bölümde araştırma alanına giren makaleler yaklaşım benzerliklerine göre gruplanarak eleştirel bir şekilde tartışılacaktır.

Bölüm 3

TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL KONUT ARAŞTIRMALARINDA 'EV' OLGUSU

Tezin bu bölümünde, Türkiye'deki güncel konut araştırmalarında 'ev' kavramının nasıl ele alındığının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamına, insan ile mekân arasındaki ilişkiyi konu eden, ulusal veya uluslararası indekslere giren dergilerde yayınlanmış güncel konut araştırmaları alınmıştır. Ulusal indeks olarak TÜBİTAK'ın Sosyal Bilimler Veri Tabanı ve Mühendislik ve Temel Bilimler Veri Tabanı'nda yer alan, uluslararası indeksli olarak ise *Social Sciences Citation Index (SSCI)*, *Arts and Humanities Citation Index (AHCI)*, *Design and Applied Arts Index'lerinde (DAAI)* ve bu kapsamın dışında kalan ancak konut araştırmaları alanında bilinen dergiler taranmıştır. Anahtar kelime ile sorgulamaya ek olarak, farklı sözcük seçimlerinden doğabilecek gözden kaçırma riskini önlemek için, sonuçların yoğunlaştığı tüm dergilerin ve ulusal indeksteki üniversitelere bağlı sosyal bilimler dergilerinin belirlenen yıllar arasındaki tüm içeriği gözden geçirilmiştir. Bu tez kapsamında, 'ev' kavramının güncel kullanımının Batı literatüründe yaygın karşılık bulduğu son beş yıllık kapsayacak şekilde 2005'ten itibaren yayınlanan çalışmalara bakılmıştır. Araştırma evrenine 172 makale dahil edilmiş, bunların 38'i 'yaşanan deneyimlerin

mekânı olarak konut' başlığı altında, geri kalanı ise 'konut nesnesi' başlığı altında olmak üzere iki bölümde incelenmiştir. Bu ayırım, Parutis'in güncel bir makalesindeki '*home as house*' (konut olarak ev), '*home as lived experience*' (yaşanan deneyim olarak ev) ve '*home as identity and belonging*' (kimlik ve aidiyet olarak ev) üçlü ayırımına (2011) paralel bir şekilde ele alınmıştır. Ancak bu çalışmaya insan ile mekân arasındaki ilişkiye değinen tüm konut araştırmaları dahil edildiği ve örneklerin bir çoğunda doğrudan 'ev' kavramına atıfta bulunulmadığı için Parutis'in kategorileri birebir alınmamıştır. İlk bölümde 'konut' veya 'ev' kavramlarını 'yaşanan deneyim'lerin şekillendirdiği bir olgu olarak, ikinci bölümde ise sadece fiziksel bir nesne olarak ele alan çalışmalara yer verilmiştir. Anlatımdaki kurguya bağlı olarak her iki bölümde de alt gruplamalara başvurulmuştur. Analiz sonrası ortaya çıkan genel tablo ise önceki literatür incelemesi bölümünde vurgulanan önemli çalışmalara referanslar ile sonuç bölümü altında değerlendirilecektir.

3.1 Yaşanan Deneyimlerin Mekânı Olarak Konut

İncelemeye alınan konut araştırmaları arasında konutu bir şekilde 'ev' anlamı ile birlikte ele alan ve en önemlisi fiziksel olarak bir barınak veya nesne olmanın ötesinde yaşanan deneyimlerin şekillendirdiği bir olgu olarak gören makaleler genel olarak bu başlık altında toplanmıştır. Bu özelliğe uyan makaleler, takip etmeyi kolaylaştırmak için belirli bir kurgu içerisinde anlatılmaya çalışılmıştır. Bu kurguya bağlı olarak üç bölüme ayrılan, ve birbirine benzer yayınların beraber ele alındığı bir anlatım tercih edilmiştir. Bu üç bölüm sırasıyla; etnografik yöntemlere dayanan ve 'ev'in anlam zenginliğini yansıtan araştırmalar, 'ev' olgusunu kavramsal olarak inceleyen araştırmalar, ve 'ev' olgusunu içeren ancak seçilen yöntem, değerlendirme

şekli veya dolaylı kullanımdan ötürü farklılık gösteren araştırmalar; başlıkları altında incelenecektir.

3.1.1. Etnografik Yöntemlere Dayanan ve ‘Ev’in Anlam Zenginliğini Yansıtan Araştırmalar

Literatür bölümünde yer verilen örneklerde olduğu gibi 'ev' kavramına güncel perspektiften bakan, ve bu amaç doğrultusunda konut mekânlarındaki çeşitli yaşam deneyimlerini etnografik bir yaklaşım ile inceleyen makalelere Türkiye’deki konut literatüründe de rastlamak mümkündür. İlk olarak, tüm araştırma alanına giren makaleler ile kıyaslandığında sayıları az olan bu örneklerin biraz daha detaylı olarak paylaşılması amaçlanmıştır. Sonrasında ise bu bölümü takiben, deneyimi inceleme yöntemleri ve 'ev' kavramını ele alış biçimlerindeki farklılıklara bağlı olarak benzer tutum sergileyen diğer makaleler paylaşılacaktır.

Türkiye’den iki araştırmacının '*Home Cultures*' dergisinde yayınlanan makaleleriyle bu bölüme başlamak anlamlıdır. Bölümün ilk örneği, bunlardan biri olan Savaş'ın, Türk göçmenlerin Viyana'da toplu bir aidiyet hissi oluşturmasında 'ev'lerinin oynadığı rolün önemini anlatan makalesidir (Savaş 2010). Yazıda tırnak içinde sözü geçen 'Türk evi', benzerlik yada farklılık unsuru yaratan bir gösterge olmanın ötesinde, buradaki Türklerin göç ve yerleşme deneyimlerinin estetik ve sosyal bir aracı olarak ele alınmıştır. Araştırmada, 32 evin de içinde bulunduğu Türk göçmenlere ait mekânlar ziyaret edilerek, buralarda gözlem, derinlemesine görüşme ve 'sohbet'ler gerçekleştirilmiştir. Makale boyunca göçmenlerin yaşam hikayeleri, anıları, çeşitli eşyaları ve fotoğrafları ile ilgili görüş ve anlamlandırmaları paylaşarak, bu deneyim ve anıların ‘ev’i kurma biçimleri üzerindeki etkisi

tartışılmıştır (Savaş 2010). Yazar, 'ev' kavramını batı literatüründeki güncel çerçevesi dahilinde, maddi kültür ve gündelik yaşam pratikleri kapsamında ele almıştır. Ayrıca etnografik yaklaşımı ile bölüm başlığında geçen 'yaşanan deneyimler'in araştırılması açısından kusursuz bir örnek teşkil etmektedir. Viyana'da göçmen olarak yaşayan Türklerin yabancı bir ortama kendilerini uydurma süreçleri, eşyaları üzerinden okunmuş, ve 'ev' bu deneyimin oluşturduğu kolektif bir olgu olarak ele alınmıştır. Bu anlayışa göre 'ev' göçmen olarak yabancı bir bağlamda yaşanan deneyimin ta kendisidir. Konutun fiziksel nitelikleri makalenin ilgi alanı dışında kalmış, bunun yerine insanların ona yaklaşımı, kendilerini adapte etme hikayeleri merkezde tutulmuştur.

Depeli de benzer bir tutumla Almanya'ya göç eden Türklerin 'yurt'ları ile olan bağlarını 'ev'leri ve buradaki görsel materyal kullanımları yardımıyla sorgulamıştır (2010). Berlin'de yürütülen çalışmada göçmenlerin 'ev'lerinde bulunan fotoğraflar araştırma araçları olarak kullanılmış, onların sergileniş ve saklanış biçimleri üzerine gözlemler yapılmış, ve barındırdıkları hikayeler üzerinden sıcak sohbetlerle araştırma mümkün kılınmıştır. Bu yöntem ile 'yuva' ile 'yurt' arasındaki köprü ve kavramların kendileri de masaya yatırılarak tartışılmış, 'bütünleşik' bir olgu olarak 'ev' tüm bu ilişkileri barındıran bir kavram olarak tanımlanmış, kavramın sınırları bir anlamda zorlanmıştır (Depeli 2010). Yine 'ev' kavramı, yaşanan deneyimlerin şekillendirdiği, hatta nesiller arası farklılık gösteren bir anlamlandırma sürecinin parçası olarak ele alınmış, yöntemsel olarak da bu deneyimleri ortaya çıkarmak amacı ile insanların anılarını ve yuvalarını biçimlendiriş aracı olarak fotoğraflar üzerinden çözümlemelere gidilmiştir. Çalışmanın sunduğu anlamlandırma hikayeleri

literatürden alıntılar yardımı ile 'ev', 'yuva' ve 'yurt' kavramlarının güncel perspektifte tartışılmasına olanak sağlamıştır.

Konusu farklı ama bakışı ve yöntemi ile aynı düzlemde değerlendirilebilecek bir başka yazı ise Snyder'in, Yozgat'ta küçük bir yerleşim olan Küçük Köhne Köy'de, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren yaşanan 'modernleşme' sürecinin köyün morfolojisine ve ev yaşamına olan yansımalarını konu edinen makalesidir (2005). 'Melezlik' kavramından yararlanan araştırmada, köyde yaşayanların aynı anda hem doğudan hem batıdan çeşitli değerleri barındırdığı, dolayısı ile fiziksel olarak düz çatılı tuğladan evlerde oturanların tutucu, yeni betonarme yapılarda oturanların ileri görüşlü olarak algılanmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bu yüzden hem fiziksel değişimi hem de yeni ve eski gündelik yaşam deneyimlerini görebilmek amacı ile üç farklı aile evinden bir çeşit 'kesit' alınmıştır (Snyder 2005). Mimari çizimler, fotoğraflar ve gözlemlerin yanı sıra araştırmaya dahil edilen antropolojik yaklaşım, gelenekselden moderne olan morfolojik geçişin içindeki yaşamın 'melez'liğinin daha detaylı görülebilmesine olanak vermiştir. Fiziksel mekân mutlak bir yaşam göstergesi ve yön verici tek nesne olarak değil, değişimin göstergesi niteliğinde bir altyapı olarak kullanılmıştır. Araştırmada asıl öne çıkarılmak istenen, bu mekânlardaki yaşamın geleneksel ile modern tanımları arasında nasıl konumlandığıdır. Bu noktada fiziksel olanın esnekliğine, ve yapım yöntemleri ve yaşam alanları değişse bile kültürel yapının da esneklik göstererek nasıl hayatta kalmayı başardığına dikkat çekilmiştir. Dolayısı ile modern çağ bağlamında yerel mekâna sağlanan uyum, ve bu yerel ortamda modern mekânın sağladığı ve ona sağlanan uyum düşünüldüğünde, bahsedilen arada konumlanışı Miller'ın '*accommodating*' kavramı ile ilişkilendirmek mümkündür. Snyder, başka bir

makalesinde de 'melezlik' kavramına başvurmuş, benzer bir çerçevede Yozgat'taki gözlem ve görüşmelerden yararlanarak gündelik yaşam üzerinden kırsal zaman ve kırsal mekân kavramlarını tartışmıştır (Snyder 2009).

'Home Cultures'da yayınlanan, bu sefer Filistinlilerin kolektif kimlik ve belleklerinin okunmasında konut mekânlarındaki maddi kültür öğelerinin önemine odaklanılan Türkiye'den bir araştırmacının diğer makalesini (Turan 2010), Hollanda'ya çalışmak için gidip orada yaşamına devam eden ve bir süre yaşadktan sonra ülkelerine dönmüş olan Türklerin 'ev'lerini, bu insanların yaşam hikayeleri üzerinden inceleyen başka bir araştırmayı (van der Horst 2010), ve 'ev'de yaşanan deneyimlere de değinerek Almanya'daki Türk göçmenlerin 'ev' çevresindeki sosyal yaşamları ve bu alanları kullanımlarını görüşmeler ve zihinsel haritalar yardımıyla detaylandırılan bir diğer çalışmayı (Ehrkamp 2012), yine hem kavramsal olarak 'ev'i ele alışları hem de izledikleri yöntemlerin benzerliği bakımından aynı kategoriye dahil etmek mümkündür.

Aynı şekilde Özükren ve Ergoz-Karahan, farklı şehirlerden İstanbul'a ve Türkiye'den Berlin'e göç eden Türkleri etkileyen ayrışım (*segregation*) sürecini, 'göçmen işçi evresi' (*the labour migrant stage*), 'ailenin yeniden birleşmesi evresi' (*the family reunifications stage*), ve 'yerleşme evresi' (*the settlement stage*) başlıkları yardımı ile tarihsel bağlamda tanımlamaya ve açıklamaya çalışmışlardır (2010). Türkiye ve Berlin'deki iki grubu, "sadece aynı ülkede kökleri olan insanlar oldukları için değil, aynı zamanda göç kararlarının arkasındaki motivasyon benzerliği; yeni şehirlerde hayatta kalma çabaları, duygusal deneyimleri, kırsaldan kentsele değişen değerlere direnişleri veya onları kabullenişleri, yeni çevrelerindeki kimlik arayışları;

ve iki şehirden de göç yolu ile edindikleri çeşitli yararların benzerliği sebebi ile karşılaştırılabilir" (Özüekren ve Ergoz-Karahan 2010: 368) bulmuşlardır.

Araştırmacılar genel bir dönem anlatımını, insanların bu süreç içinde yaşadıkları 'konut deneyimleri' ve 'entegrasyon problemleri' çerçevesinde ele almışlardır (Özüekren ve Ergoz-Karahan 2010). Bu sebeple etnografik bir yaklaşım izlenen çalışmada Özüekren ve Ergoz-Karahan, göçmenlerin "algılarını, değerlerini, deneyimlerini, ve çıkmazlarını (*dilemmas*) yansıtarak" (2010: 355) onların seslerini de anlatımın bir parçası haline getirmişlerdir.

Konut mekânları ve kullanıcı arasındaki '*accommodation*' olgusunu tartışan iyi bir örnek olarak '*Journal of Ethnic and Migration Studies*' dergisinde yer alan bir yayından bahsedilebilir. Bu çalışmada Kaya ve Zengel, İzmir'de kentsel rehabilitasyon planları çerçevesinde apartman bloklarına yerleştirilen çingene topluluğunun bu modern aile mekânlarını nasıl kendi yaşamlarına uydurduklarını incelemişlerdir (2005). Bu kapsamda hazırlanan bir anket üzerinden belirli bir temsil değeri olduğu düşünülen 32 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, mekânsal pratiklerin analizi ve gözlemler sonucu bu uyum sağlama sürecine ilişkin fikirler yazıda paylaşılmıştır (Kaya ve Zengel 2005). Anketin içeriğinden makalede detaylı olarak bahsedilmemiş ve kullanıcıların konuya ilişkin söylemleri alıntılanmamış olduğu için yöntemin nitelikselliği bir takım soru işaretlerine sebep olabilir. Ancak amaç ve anlam olarak makalede '*accomodating*' olgusunun etnik kimliğe referansla incelenmiş olması önemlidir.

Türkiye'de artan kentsel dönüşüm projelerinin ve bu projelerin sonucu olarak birçok grubun yerlerinden edilmesinin yoğun olarak tartışıldığı bu dönemde, dönüşümün

etkilediği yaşam alanlarını konu eden birçok araştırmaya bu tezin iki bölümünde de rastlamak mümkündür. Ne yazık ki 'ev'i yaşanan deneyimlerin şekillendirdiği bir kavram olarak benimsemiş ve kentsel dönüşüm alanlarında bir çeşit haksızlığa uğrayan insanlarla, onların yeni konut mekânlarına nasıl uyum sağladıklarını, bu mekânları 'ev' algıları çerçevesinde nasıl değiştirdiklerini etnografik yöntemlerle anlamaya çalışan araştırma örnekleri pek azdır. Çeşitli dönüşüm süreçlerinde insanların yaşam çevreleri ile kurdukları bağı hassasiyetle öne çıkaran çalışmalar 4 örnek ile sınırlıdır. Bunlardan birinde, Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında yerlerinden edilen halkın Karacaören TOKİ sitesindeki yeni yaşamı ele alınmıştır (Erman 2011). Bu çalışmada "inşa ettiği fiziki çevre ve koyduğu kurallarla belirli bir yaşam biçimini direten ve TOKİ ile somutlaşan iktidarın karşısında site halkının geliştirdiği taktikler" (Erman 2011: 26) örneklendirilerek, gündelik yaşam pratiklerinden gelen bu zıtlama yoluyla dönüşüm odaklı TOKİ projesinin eleştirel bir okuması yapılmıştır. Aynı yazarın bir başka makalesinde ise konuta yüklenen farklı anlamlar, Kuzey Ankara Dönüşüm Projesi üzerine yapılan etnografik bir saha araştırmasının verileri yardımı ile farklı aktörlerin perspektifleri örneklendirilerek tartışmaya açılmıştır (Erman 2010). Sulukule'deki dönüşüm projesini masaya yatıran üçüncü örneğin odak noktası konut yerine dönüşüm politikaları olsa da, romenlerin yaşamlarına içeriden ve dışarıdan bakışlar ile örneklendirilen söylemlerden yararlanılarak belediyenin konut politikalarının eleştirilmesi yöntemsel açıdan önemlidir (Karaman ve İslam 2012). Kentsel dönüşüm arazisi ilan edilişi ile 'ev'leri yıkılan Ayazma sakinlerinin Bezirganbahçe TOKİ konutlarına yerleştirilmesinin yarattığı mağduriyetleri insanların ağzından yansıtarak eleştiren bir diğer makale (Uzunçarşılı-Baysal 2009), insanların yaşam mekânları ile

ilişkilerini dönüşüm projeleri eleştirilerinin merkezinde tutan örneklerin sonuncusudur.

Bölümün son örneği olarak değerlendirilecek makalede Gülmez ve Uraz, günümüzde değişen yaşam biçimlerine dikkat çekerek, çekirdek aile dışında kalan alternatif hane halklarının gündelik yaşamlarını etnografik yöntemlerle araştırmış, ve mekân kullanımına dair farklı dinamiklere ait ipuçları elde etmeye çalışmışlardır (2010). Mallett'in yazısına (2004) referans ile 'ev' kavramını aidiyet, mahremiyet, geçicilik, geçirgenlik ve esneklik kavramları çevresinde tartışan yazarlar, görüşmelerden edindikleri nicel ve nitel verileri paylaşmışlardır (Ünsal-Gülmez ve Ulusu-Uraz 2010). Sonuç olarak hanehalkı çeşitliliğine bağlı olarak farklılaşan mekân kullanım pratikleri ve mekâna yüklenen anlamların çeşitliliğine dikkat çekilerek, batılı bir anlayışla yalnızca çekirdek aile odaklı standart konut tiplerinin üretiliyor oluşu eleştirilmiştir. Bu çalışma, standart olarak tanımlanan mekânlarda oluşan farklı yaşam pratiklerini ortaya çıkaran yaklaşımı sebebi ile önemli görülmüştür.

3.1.2. 'Ev' Olgusunu Kavramsal Olarak İnceleyen Araştırmalar

Bazı makalelerde 'ev' kavramı aynı bağlamda kullanılmış ancak konuta dair deneyimler alan araştırmaları üzerinden okunmak yerine farklı yöntemler ile kavramsal olarak ele alınmıştır. Sırada okuyacağınız birkaç örnek bu anlamda bir arada tutulmuş olup 'ev' kavramını kullanım biçimleri açısından detaylı alan araştırması içeren örnekler kadar değerlidirler.

Güncel bir makalesinde Kılıçkiran, kadının evi terk ediş kurgusu üzerinden, feminist literatürde yer alan kadının 'ev' ile ilişkisi üzerine öne çıkan düşünceleri tarihsel bir

çerçevede tartışmıştır (2010). Makalede, kadının özgürleşmesi ve kendi benlik ve kimliğine kavuşması için 'ev'i terk etmesi gerekliliğini savunan feminist düşünceler, yine aynı literatürde 'ev'in farklı anlamlarını öne çıkaran karşı argümanlar ile bir arada ele alınmıştır. Sonuç adına, 'ev'in farklı toplumsal gruplardan kadınlar için farklı anlamlar ifade edebileceği tartışılmış, ve onun kadın için anlamının kesin yargılarla saptanamayacağı savunulmuştur (Kılıçkiran 2010a). Makalede 'ev' kavramı, kadınlar için ifade ettiği farklı anlamları ile öne çıkarılmıştır. Bu çeşitliliğin merkezinde toplumsal değişkenler bağlamında farklılaşan yaşam deneyimlerinin vurgulandığı görülmektedir.

Bu bölümde ele alınabilecek bir diğer örnek ise, mekân üretimini cinsiyetle ilişkilendiren Baydar'ın (2012) makalesidir. Makalenin kapsamı daha geniş olmakla birlikte, mekâna dair farklı algılama biçimleri dahilinde 'ev' kavramına da metin içerisinde değinilmiştir (Baydar 2012). Baydar'ın bir başka yazısında ise, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun 'Demokrasi ve San'at' isimli kitabında geçen 'yeni evlenen kadın için oda' başlığını içeren resim ile yansıtılmaya çalışılan modern kadın figürü kapsamlı bir şekilde eleştirilmiştir (2007). Modern evin bir parçası olarak yansıtılan odanın resminde tasvir edilen yaşam, içinde barındırdığı eşyalar ve kitapta yapılan tanımlar üzerinden eleştirilmiştir (Baydar 2007). 'Ev' ve 'kadın'ın modern yaşam içerisindeki tasvirini kavramsal olarak ele alan bu makalede, modern yaşamda yeni evlenmiş bir kadına biçilen toplumsal rol üzerinden somutlaştırılan minimal bir mekân tasviri eleştirilmiştir. Bu noktada 'ev'in kısıtlayıcı bir görüş dahilindeki toplumsal anlamı sorgulanmıştır.

Benzer bir şekilde modern Türk kadını figürünün kurgulanış biçimleriyle 'ev'in anlamlandırılma biçimlerine kavramsal olarak yaklaşan başka bir makale (Gürel 2009) daha bu süreç içinde yayınlanmıştır. Gürel, 1950'ler ve 1960'lar boyunca soğuk savaş politikaları gereği 'batılı mutlu ev kadını' olarak betimlenen Türk kadını için apartmanın nasıl bir 'yer' olduğunu, yaratılan bu figüre biçilen rol ve onun evdeki deneyimi üzerinden incelemiştir (2009). Modern 'ev' yaşamı kurgusunun dönemin gerçek 'ev' kadınları ile olan testi, işlevsel anlamda yetersizlik ile sonuçlanmıştır. Gürel, bir başka yazısında ise modern yaşamın teşvik ettiği gündelik pratikler üzerinden genel bir kullanım alanı olarak banyo mekânını tartışmıştır (2008). Belirli bir alan araştırması içermeyen makalede yazar, tartışmayı "mevcut banyoların yanı sıra sözlü tarih, yazılı işler, dergiler ve kat planları" (Gürel 2008) üzerinden yürütmüştür. Makalenin bu tez için önemi, akımın ideal ve fiziksel olarak gerçekleştirdiği değişimin Türk toplumundaki mekân pratiklerine yansımalarıdır. Bu iki çalışma da modern ile gelenekseli karşı karşıya getirirken 'ev' olgusunu toplumsal bir takım anlamlarıyla kavramsal olarak ele almıştır.

Arada kalan bir örnek olarak değerlendirilebilecek bir çalışmada, bir konut tipi olarak gecekondunun 1940'lardan itibaren değişim gösteren anlamı, akademik yayınlarda geçtiği ve kamu tarafından algılandığı halleri ile farklı bir boyutta incelenmiştir (Akbulut ve Başlık 2011). Akademik söylemlerin kavramsal anlamlarını ve bunun zaman içindeki değişimini gösteren çalışma, gecekondunun zamana ve mekâna bağlı olarak farklı anlamlarda işlendiğine dikkat çektiği için önemlidir. Bir alan araştırması yerine benzer bir şekilde literatürü incelediği için bu bölümde ele alınmıştır.

Yine kavramsal olarak 'ev' olgusunu incelediği için aynı grupta ele alınacak sıradaki iki makale, yapıları sebebi ile biraz daha farklıdır. İkisi de bir çeşit alan araştırmasını bünyesinde barındırmakla beraber, 'ev' kavramını şu ana kadar bahsedilen çerçevenin bir miktar dışında ele alarak konu ile ilgili modeller geliştirmişlerdir. İkisinde de gerçekleştirilen alan araştırması çeşitli niteliksel yaklaşımlar barındırır da, bunlar temel olarak modelin testine hizmet ettikleri için bu makaleler birinci bölümde tartışılan makalelerden ayrı olarak ele alınmışlardır.

Yürekli ve İnceoğlu'nun *Open House International*'da yayınlanan bir çalışmada, insanların 'ev'i anlamlandırma sürecinin değişken yapısını açıklamak amacı ile bir model öne sürülerek test edilmiştir (2007). 'Ev'in anlamlandırılışı 'zihinsel' ve 'fiziksel' olarak iki aks arasında gidip gelen bir olgu olarak ifade edilmiştir. 'Zihinsel' aks 'sosyal' ve 'kişisel' anlamlardan oluşmakta, 'fiziksel' aks ise 'barınma' ve 'ekonomik' anlamları içermektedir. Modelin öne çıkarılan özelliği ise, insanların ev ile ilgili anlam üretimlerinin değişkenlik göstermesine bağlı olarak insan ile yaşadığı yer arasındaki ilişkiler ağının 'yaşayan'/'canlı' bir yapı oluşturuyor olmasıdır. Model ile birlikte bu değişkenliğin sebebi olarak kentte yaşanan süre ve bu sürede kent ile kurulan etkileşimi barındıran 'kentleşme' (*urbanization*) olgusu da test edilmiştir. Alan olarak 'yasal olmayan yerleşimler' seçilmiş ve yapılan görüşmelerde açık uçlu ve çoktan seçmeli cevapları olan sorularla insanlara evlerinin kendilerine ne ifade ettiği sorusu iki kere yöneltilmiştir. Cevaplar, 'fiziksel' ve 'zihinsel' kategorilere ayrıldığında, 'kentleşme' ile doğru orantılı olarak fiziksel anlamların zamanla zihinsel, sosyal anlamların kişisele doğru bir kayma gösterdiği ve süreç içinde 'ev'lerin ekonomik önemini kaybettiği görülmüştür (Yürekli ve İnceoğlu 2007).

Diğer makalede ise Ilgın ve Hacıhasanoğlu, göç sonrası konut çevrelerindeki aidiyeti belirleyebilmek için bir model oluşturmuşlardır (2006). Bu model çerçevesinde Berlin'de yaşayan Türk göçmenlerle görüşme ve tartışmalar gerçekleştirilip, bir anket aracılığı ile tespitler yapılmış, ev içinde kullanılan eşyalar da bu yeni yaşam ortamında kurulan kimlik olgusunu tartışmak amacıyla analiz edilmiştir (Ilgın ve Hacıhasanoğlu 2006). Niteliksel ve niceliksel yöntemleri beraber kullanan araştırma, 'ev' kavramını salt fiziksel mekân olarak 'konut'tan ayırıştırarak içerdiği anlam çeşitliliğini öne çıkardığı için önemlidir. Burada yer alan son iki örnekteki model arayışında, Mallett'in (2004) tarif ettiği 'ev'in çeşitli anlamlarına ulaşmak için bir yöntem geliştirme çabası vardır. İnsanların 'ev'leri ile ilişkilerinin değişken yapısı yeni bir çerçevede araştırılmak istenmiştir.

3.1.3 'Ev' Olgusunu İçeren ancak Seçilen Yöntem, Değerlendirme Şekli veya Dolaylı Kullanımdan Ötürü Farklılık Gösteren Araştırmalar

Konut mekânına yaşanan deneyimler açısından yaklaşan, ancak 'ev' kavramının anlamlandırılışı ve/veya kullanılan yöntem açısından Batı literatürünün öngördüğü yaklaşımlar ile tam olarak örtüşmeyen makaleler bu grup içinde yer alacaklardır.

Örneğin Korkmaz-Tirkeş'in, Ankara'da ekonomik açıdan orta sınıfı temsil eden bir grup içerisinde yaptığı, başta konut ve mahalle olmak üzere çeşitli kentsel mekân seçimlerindeki farklılıkları inceleyen araştırmasında Pierre Bourdieu'nün yaşanmış deneyimlere, yaşanan mekânlar vasıtasıyla bireylerin belleklerinde yerleşen mekânsal pratiklere işaret eden '*habitus*' kavramı ile anket araştırması bir arada kullanılmıştır (2010). Ümitköy ve Keçiören'deki aynı ekonomik düzeye sahip insanların yaşam tarzı farklılıkları birer gösterge olarak kullanılmış, ve bu farkı

ortaya koyacak çeşitli gündelik yaşam aktivitelerinin yaşam alanı seçimine olan etkisi incelenmek istenmiştir (Korkmaz-Tirkeş 2010). Bunu elde etmek için deneyimlerin yanı sıra sayısal bir takım faktörleri de içeren yapılandırılmış bir ankete başvurulmuş, ancak sonuçlar istatistiksel bir genellemeye varmak amacı ile değil, vakaya bağlı yaşam biçimi farklılıklarını paylaşmak için kullanılmıştır. Benzer bir konuyu inceleyen başka bir makalede, korunaklı konut yerleşmeleri kullanıcılarının yer seçim kriterlerini belirleme amacı ile açık uçlu ve yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Özkan-Töre ve Kozaman-Som 2009). Bu sefer bilgilere niteliksel yollarla erişilmiş olsa da, bir çeşit yaşam biçiminin şehirde dağılımını genelleyecek şekilde haritalama ve istatistiksel verilerin değerlendirilmesi sonrası üretilen tartışma, konutun anlam çeşitliliği açısından güçsüz kalmıştır.

Aynı ikilemi çağrıştıran Şenol ve Er-Akan'ın çalışması, geleneksel kırsal konut olarak tanımladıkları mekânlarda geçen yaşamın ve konut üretim süreçlerinin bir incelemesidir (2011). Alan araştırması için seçtikleri Kızılcık Köyü'nde yer alan dört konutun yapım ve yaşam hikayelerini, kullanıcıları ile yapılan görüşmelerden alıntılar ile ayrı başlıklarda anlatmışlardır (Şenol ve Er-Akan 2011). Yazım ve yöntem olarak etnografik bir araştırma görünümü veriyor olsa da 'ev'in konuşmalarda ve anlatımda kullanılışı fiziksel barınak olarak konut anlamının ötesine geçmemiştir. Amaçta belirtilen üretim sürecini ön plana çıkaracak şekilde konutun yapım aşamasında ve sonrasında geçirdiği değişimler fiziksel özellikleri ile yazıya dahil edilmiştir.

Yine deneyimlerden yararlanan ancak sonuca ilişkin fiziksel verileri toplamakla yetinen bir başka makale de Öymen-Özak ve Pulat-Gökmen'in, bellek ile mekân

arasındaki ilişkiyi sorguladığı çalışmadır (2009). Kavram ve tanımları açıklarken 'ev' kavramının farklı anlamlarına değinilmiş olan yazının devamında mekân ile bellek arasındaki bağlantı bir model önerisi ile açıklanmaya çalışılmıştır. Modelin testi için belirli özellikteki insanlardan çocukluk evlerine dair hatırladıkları özellikleri anlatmaları istenmiştir (Öymen-Özak ve Pulat-Gökmen 2009). Alan araştırması yöntem olarak oldukça doğurgan bir çerçeve çizmiş olsa da sonuçlar fiziksel özelliklere genel bir bakış üzerinden tasarımcılar için bir altlık önermesi olmanın ötesinde sadece olumlu olumsuz deneyimlerin bellekte yer ettiği ve geri çağırılabilirdiği açıklaması ile sınırlı kalmıştır.

Gündüz'ün yazısında, Karşıyaka'da üç kere değişime uğrayan konutun hikayesi, burada yaşamış olan aynı ailenin üç kuşağı ile yapılan görüşmelerden yararlanılarak anlatılmıştır (2008). "Karşıyaka'da 'üç dönem' / 'üç kuşak' / 'üç mekân' 'konut' ve 'ev' olgusu üzerine bir irdeleme" başlığından da anlaşılabilirdiği üzere makalede 'ev' ve 'konut' olguları arasındaki ayrıma dikkat çekilmiştir (Gündüz 2008). Ancak anlatımlar üzerine paylaşılan hikaye süreç içindeki ihtiyaçlar ile konutun fiziksel değişimi arasında doğrudan bir ilişki kurmaktan öteye gitmemiş, sonuç bölümüne kadar 'ev' olgusunun bu üç kuşakta nasıl farklılaştığına değinilmemiştir. Sonuç bölümünde 'ev'in 'konut' kabuğu içerisinde bir 'yaşam ortamı' barındırdığına (Gündüz 2008: 35) değinilmiştir. Ancak, mimarların bu konuda yapabilecekleri oldukça sınırlı olsa da uygun çözümler üretmesi gerektiği düşüncesi paylaşılarak sorun bir tasarım problemine çevrilmiştir.

Turgut'un araştırmaya dahil edilen iki makalesinde de 'ev' kavramının insan ile mekân arasındaki ilişki çerçevesindeki yeri ve anlamlandırılışına dair oldukça detaylı

referanslar verilmiştir (2006; 2010). Ancak Türk toplumunun konut kalıplarında yaşanan değişim ve sürekliliğin 'ev' kavramı ile birlikte incelendiği makalesinde, değişim sürecini okumak amacıyla çadır, geleneksel Türk evi ve gecekodu tipolojilerine dair çizimlerden oluşan bir dokümantasyonun yanı sıra etnografiden de yararlandığı (Turgut-Yıldız 2006) belirtilmiştir. Ancak, araştırmayı fiziksel tanımlamaların dışına çıkaran tek şey, bu üç konut tipine ait kültürel genellemelerle sınırlı kalmıştır. İçerisindeki yaşam ile beraber 'ev' kavramından teorik çerçevede bahsedilse de, yapılan değerlendirmeler Rapoport'un fiziksel mekândan genel kültür çıkarımları yapan yaklaşımının ötesinde değildir. Diğer örnekte ise global kültür ve 'ev'in anlamı ile ilişki içinde ele alınan kentsel dinamikleri açıklamaya yönelik bir model çerçevesinde İstanbul'da son dönemde yükselen konutlaşma eğilimlerine değinilmiştir (Turgut 2010). Burada da kavramsal olarak detaylı değinilen 'ev' olgusunun yazının devamı ile kurduğu bağlantı net olarak okunamamaktadır. 'Batı' literatüründeki 'ev'in anlamı üzerine şekillenen tartışmaların izlerine teorik çerçeve tanımlaması aşamasında rastlanabildiği için yazarın makaleleri önemli bulunmuştur.

Yukarıdaki örneklerden farklı bir sebeple bu bölümde yer alan yazısında İğdiriligil, profesyonel kariyeri sırasında köylerde karşılaştığı kadarıyla 'ev' sözcüğünün hayatımızda yer alış şekillerinden birkaç tanesinin ardındaki anlamları kurcalayarak, Türkiye'de mimarlık pratiği dahilinde 'ev' yapım sürecinde meydana gelen değişime dikkat çekmiştir (2009). Mimarlık alanındaki ilk bireysel deneyimlerinden bahsederek günlük hayatta 'ev' ile ilgili kullanılan birkaç söylemin detayına inmeye çalışmıştır (İğdiriligil 2009). Yazar, 'ev' kavramını literatürden bağımsız olarak fenomenolojik diyebileceğimiz bir yaklaşımla kurcalamış, ve kendi deneyimlerinin gösterdiği birkaç ilginç hikayeyi paylaşmıştır. Konuya yaklaşımı ve kendi

deneyimleri üzerinden aktardığı anlamlar oldukça önemlidir. İğdirli, yazısında 'ev'in değişik anlamlarına değiniyor olsa da tanım 'Batı'daki kullanımına sadece dolaylı bir şekilde dokunabilmiştir.

'Ev' kavramını net olarak kullanmayan ama konut sözcüğünün altında yatan çeşitli anlamlandırmaları konu edinen bir grup makale de yaşam tarzlarını sorgulayan çalışmalardır. Bir örnekte seçkin isimleri ve tarihsel gelişimi ile tüketim odaklı olarak tanımlanan (Görgülü ve Kaymaz-Koca 2007), bir örnekte doğrudan satış sloganları üzerinden kullanıcıyla ilişkisi sorgulanan (Görgülü 2006), başka bir örnekte yine tüketim nesnesi ve bir imge olarak kavramsal bir şekilde incelenen (Yüksel ve Akbulut 2009) 'rezidans' yapıları bir statü göstergesi ve lüks yaşam tarzı sunan bir yapı çeşidi olarak ele alınmıştır. Lüks kavramının imgesel dönüşümü çerçevesinde konutun farklı dönemlerde nasıl anlamlandırılarak simgeselleştiğini gösteren bir araştırma ise İzmir'deki çok katlı konutlar üzerinden tanımladığı üç döneme referansla bu değişim sürecini anlatmıştır (Çıkış ve Ek 2009). Başka bir makalede, yine İzmir'deki güncel bir proje olan Narlıdere Folkart Konutları'nın 'evsel yaşam'ı nasıl da statüsü yüksek ayrıcalıklı insanlar için özel bir yaşam biçimi olarak sunduğu anlatılmıştır (Erdoğan-Erkarslan 2009). Başka bir makalede ise yine benzer tanımlara yer verilmiş ancak bu sefer konut kavramı bir kültür nesnesi olarak taşıdığı farklı anlamlarıyla anlatılmıştır (Cengizkan 2009).

Son olarak, 'ev' olgusunun tezin örnek aldığı bağlamın dışında kaldığı ama yine de deneyim meselesine ucu dokunarak bu olguyu kavramsal düzlemde tartışmalarının merkezinde bulduran iki birbirinden farklı örneğe (Kaçmaz ve Uluoğlu 2005; Karaman 2009) bu bölümün sonunda ismen değinmek uygun görülmüştür. Kaçmaz

ve Uluoğlu, bir kitapta "bilgisayarla desteklenerek sanallaşan akıllı ev ve insanın varlığı ile evleşen internetin sanal ortamı" (2005: 88) tanımları ile açıklanan 'sanal ev' kavramını, Açık Thomas (*Thomas in Love*) filmi üzerinden farklı anlamları ile okumuşlardır. Burada insanın verdiği anlam ile çeşitlenen bir kavram olarak 'ev'e odaklanılmış olduğu için önemli görülmüştür. Karaman ise İzmir'deki bir söyleşisinden derlenen "Mimarlık ve Psikanalizin kesişim noktası olarak ev ve yer" başlıklı yazısında, ev ve yer kavramlarını Easthope'un tanımladığı gibi özel bir şey (2004) olarak ele almışı açısından önemlidir. Ancak, her iki makalede de 'ev' olgusunun 'Batı'daki kullanımına dolaylı bir atıftan söz edilebilir.

Bu bölümdeki makaleleri genel olarak değerlendirebilmek için 'Batı'daki tartışmalara referansla insanların yaşadıkları mekânla kurdukları ilişkinin çeşitli ve özel kıldığı ve karşılıklı bir uzlaşma ile şekillenen bir olgu olarak 'ev'i ele alma görüşünü hatırlamak gerekebilir. Miller'ın '*accommodating*' kavramı ile tanımladığımız bu uzlaşmanın araştırılması için tanımlı ölçeklerde derinlemesine etnografik çalışmaların yapılması gerektiğinden bahsedilmişti. Son bölümdeki makalelerin bazen 'ev'i kullanım biçimleri ile bazen ise seçtikleri yöntem veya değerlendirme şekli ile ilişkili olarak bu çerçeve ile tam olarak örtüşmediği görülebilir. Ancak bir şekilde 'ev' olgusunu salt fiziksel tanımlamaların dışında, farklı anlamları ile ele alan ve bir şekilde yaşanan deneyimler ile ilişki kuran yapılanmaları sebebi ile bu makaleler önemli görülmüştür.

3.2 Fiziksel Bir Ürün Olarak Konut

Yaşanan mekân ile insan arasındaki ilişkiyi konu edinen makalelerin araştırma kapsamına dahil edileceği tezin giriş ve literatür kısımlarında ifade edilmişti. Bir

önceki bölümde yaşanan deneyimler başlığı altında toplanan makaleler incelenmiş, kullanıcının mekân ile kurduğu ilişkiyi ve ona atfettiği anlamları ön planda tutan örneklere yer verilmişti. Bu bölümde ise uzak da olsa bir şekilde bu ilişkiyi barındıran, ancak kavramsal veya yöntemsel açıdan fiziksel anlamda mekân olgusunu merkezde tutan örnekler incelenecektir. Tüm makaleleri bir arada tutan etken bir nesne olarak 'konut' kavramıdır. Bazı örneklerde 'ev' sözcüğünün kullanımı tercih edilmiş olsa da makale içindeki kullanımı veya benimsediği yöntem açısından bu sözcüğün önceki bölümlerde kullanıldığı anlamı ile 'ev' olgusunu karşılamadığı görülmüştür.

3.2.1 Konutu Kültürel Bir Gösterge Olarak İnceleyen Araştırmalar

Birçok araştırmada konut kavramı, bir çeşit kültürel gösterge olarak kullanılmıştır. Bu tip araştırmalarda 'kullanıcı'nın bireysel düzeyde olmamakla beraber farklı özelliklere sahip yerel bir yaşam tarzına referans ile kullanıldığı görülmüştür. Araştırmaların çoğu, mekânların fiziksel özellikleri üzerinden bir topluluğa, bir kültüre ait yaşamı okumaya çalışmışlar, bunun için farklı yöntemlere başvurmuşlardır.

Bir yöreye ait ve başka yerleşimlerden farklı özellikler sergileyen yerlerde konutların tipolojisini araştıran çalışmaların başı çektiği görülmüştür. Bu çalışmalardan biri, Urla'daki 45 tescilli konutun plan şemalarının tipolojisine odaklanmıştır (Erturgut 2010). Başka bir tanesi geleneksel Isparta evlerinin giriş düzenlemelerini tiplerine göre sınıflandırmıştır (Demirci 2009). Bir diğer çalışma Buca'daki konutları mahremiyet bağlamında incelemek için tipolojiyi kullanmış (Korkmaz ve Köseoğlu 2011), iki farklı çalışmada ise yok olma riski ile karşı karşıya kalan geleneksel

yapıların tüm fiziksel özelliklerini toparlanmış ve korumanın gerekliliğine dair bir mesaj vermek istenmiştir (Çelikyay 2011; Şahinalp 2012). Bazı yazarlar Datça gibi bir bölgenin konut tiplerinin sunduğu yaşamsal imkanları çalışmalarına konu etmiş (Ergül ve Kaya 2008; Kaya ve Ergül 2008), bazıları da tipolojileri etkileyen bir faktör olarak sosyo-ekonomik değişimleri bölgedeki yapıların dönüşümündeki etkileri ile birlikte okumaya çalışmıştır (Battalgazi-Pamir ve Yücel 2005). Bu makalelerde tipolojinin belirli yaşam biçimlerini beraberinde getirdiği düşünülerek, fiziksel mekân özellikleri üzerinden genel kullanıma dair yorumlar yapılmıştır.

Bu başlık altında geleneksel mekân niteliklerini daha büyük mekânsal ölçeklerde tartışan makalelere de yer vermek gerekir. Örneğin bir çalışmada sürdürülebilir planlama ve tasarımı mümkün kılma gayesi ile, evrensel tasarımın yerel (*vernacular*) yapılaşmanın bir takım özelliklerinden beslenmesi gerektiği savı, çeşitli yerel yapılardan örneklerle desteklenmiştir (Eyüce 2007). Başka bir çalışma ise kentleşmeye bağlı olarak konut olgusunda 1950'lerden itibaren görülen değişimi, Çarşıiçi Mahallesi'ndeki konutların fiziksel özellikleri ve çizimleri üzerinden anlatmaya çalışmıştır (Erten-Bilgiç 2008). Şehir ölçeğinde çalışan örneklerin birinde Adana'daki konut mimarisinin 1930'lardan itibaren çeşitli değişkenlere bağlı olarak geçirdiği değişim planlar ve fotoğraflar yardımıyla açıklanmış (Erman vd. 2007), bir diğer örnekte ise Şanlıurfa'da yer alan Hirbe yerleşmeleri coğrafi açıdan geniş kapsamda incelenmiştir (Güzel 2012). Anadolu'daki geleneksel konut mimarisini oldukça genel bir kapsamda tartışan (Asatekin 2005) ve Türk geleneksel konutu tanımını üzerinden belirlenen on yedi mekânsal kriter doğrultusunda Türkiye'deki ve başka yerlerdeki çağdaş konutlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları bulmayı

amaçlayan (Öymen-Gür ve Yalçinkaya-Erol 2011) araştırmalar da konuta fiziksel bir nesne olarak yaklaşımın örnekleri olarak görülebilir.

İlgili literatürde konutun fiziksel anlamda incelenmesi konusunda önemli yer tutan bir yöntemin 'mekân dizimi' (*space syntax*) yöntemi olduğu görölmektedir. Trabzon şehrinin konut morfolojisini inceleyen (Dursun ve Sağlamer 2006), ve Uçhisar 'tepe yerleşmesi'nde benzer bir incelemede bulunan (Cimşit ve Ünlü 2009) iki çalışma, tamamen mekânı sayısal olarak okuyabilme üzerine yoğunlaşan bu yöntemi kullanmıştır. Bu çalışmalar, daha önce değinilen Rapoport'un yaklaşımında olduğu gibi, konuta yaşam şekillendiren nicel bir olgu olarak yaklaşır. Planlar üzerinden coğrafi bir yere ait olduğu varsayılan ortak kültürel değerleri okumaya odaklanır. Bu yöntemle elde edilen veriler, etnografik yöntemlerle insanların konutlarını nasıl kullandıklarını anlamak üzerine test edilmez. Konut ile insan arasındaki ilişkiyi, konutun insanların yaşamını yönlendirecek fiziksel bir güç olarak tek yönlü tarif eder.

Bu başlık altında incelenen bazı makalelerde ise yapıların tasarım özelliklerinden çok kullanım şekillerine odaklanılarak konut bir kültürel gösterge olarak incelenmiştir. Bu kapsamda geleneksel bir işlev olarak Kula'da Halı dokumacılığı, konut birimi ile ilişkilendirilerek incelenmiş (Köşklük 2007), yine geleneksel işlevini yitirmiş bir örnek olarak Tavas bağ evleri araştırma konusu olmuş (Kadıoğlu 2010), oldukça tanımlı tarihsel bir yaşam biçiminin izlerinin kaybolması üzerine Leuven Beginaj yapısının yeniden işlevlendirilmesi sorunu başlıklara taşınmış (Tanaç-Kiray 2007), Alaçatı'daki yerel özellikler taşıyan bir konutun farklı işlevle tekrar kullanım opsiyonları üzerine eleştirel bir makale yayınlanmıştır (Saygı ve Hamamcıoğlu-

Turan 2008). Başka bir makalede, Şanlıurfa'daki geleneksel konutların tekrar kullanımını sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmiş (Yıldırım ve Turan 2012), bir diğerinde ise Kayseri'nin geleneğinde yer alan kullanım ve estetik değerleri ile konutun özel bir parçası olarak Sofa mekânı incelenmiştir (İmamoğlu 2010). Bu makalelerde her ne kadar kullanım şekilleri ön planda gösterilse de, tartışmalar hep geleneksel yapının gösterdiği tanımlı işlevsel çerçevede ele alınmıştır. Farklı işlevler sonucu buralarda oluşan yaşamın, insanın nasıl bu mekânları etkilediğinin üzerinde durulmamış, insan ile konut arasındaki ilişki yine tek yönlü kabul edilmiştir.

Mekânla insan arasındaki ilişki, bu grupta değinilen çalışmaların kimisinde apaçık bir şekilde, kimisinde ise oldukça arka planda tutularak işlenmiştir. Ancak bu ilişki, kullanım veya yerel yaşam biçimini inceleyen bazı çalışmalarda odak noktasında tutulmuş dahi olsa, birinci bölümdeki örneklerden iki anlamda farklı bir ilişkidir. Birincisi, burada sözü geçen ilişki daha genel düzeyde, büyük topluluklara mal edilebilecek, yere bağlı köklülük kavramı ve izole bir kültür anlayışı ile bağlantılı olarak algılanan sabit, değişime açık olmayan bir ilişkidir. İkincisi ise, bu ilişkinin sorgulanmasında başlangıç noktası fiziksel mekân olarak konuttur. Konu edilen alanlardaki yerel yaşamın konutun yapım sürecinde yaşayacak olan kişiyi dahil etmiş olduğu örneklerde mekânların yapılanışı üzerinden yaşama dair bir şeyler okumak mümkün olmuştur. Yaşama dair planlar üzerinden okunabilecek şeylerin etnografik yöntemlerle de desteklenerek, insanların gündelik yaşam pratiklerinin konutun fiziksel niteliklerine referansla nasıl şekillendiğine bakılarak yapılacak araştırmalara gerek duyulmaktadır. Bu noktada Miller'ın insan ile konut arasındaki ilişkinin karşılıklı bir uzlaşmayı barındırdığı fikrinin benimsenmesi gerekir. '*Accommodating*' kavramı ile fiziksel mekânın yaşamı etkilediği kadar yaşamın da fiziksel mekânı

etkilediği gösterilmiştir. Ancak bu etki her zaman mimari formda okunmaz, bazen eşyalar, onların yerleştirilme ve dzenlenme biçimlerinde de bu izler görülebilir. Bu açıdan bakıldığında, konutu fiziksel mekân üzerinden okurken kullanıcının yaşamını sorgulayan çalışmalara, bu çift yönlü bakış açısını, gerektirdiği etnografik yaklaşımla beraber, entegre etmek gerekir.

3.2.2 Konutu Memnuniyet ve Performans Bağlamında İnceleyen Araştırmalar

Bu bölümdeki makaleleri bir araya getiren ortak payda konut araştırması yapan bir çok akademisyenin temel kaygısı olan bir çeşit optimum ortama, memnuniyet yaratan tasarımlara ulaşma arzusudur. Aynı temel arzu ile konutların, konut çevrelerinin, konut birimlerinin, bir tasarım nesnesi olarak konuta dair her şeyin, kullanıcı tarafından benimsenip benimsenmediğini araştıran birçok araştırma ile karşılaşılmıştır. Bu araştırmalar aynı zamanda, 'fiziksel bir ürün olarak konut' üst başlığında incelenen örnekler arasında, kullanıcı ile iletişim, kullanıcının fikri ve deneyimleri ile en çok ilgilenen grubu oluşturmuştur. Bu amaçla izlenen genel yöntem kullanım sonrası değerlendirme anketleri aracılığı ile veri elde etmektir.

Toplu konutlardaki memnuniyetin belirlenmesi, bu çerçevede en çok incelenen konulardan biri olmuştur. Güncel olarak tartışmaların odağında yer alan bir konu olarak TOKİ konutları bu bağlamda çalışılmış (Akıncıtürk-Gür ve Türkün-Dostoğlu 2010; Gür ve Dostoğlu 2011), farklı kooperatif üst birlikleri tarafından üretilen konut alanları yaşam kalitesi bakımından karşılaştırılmış (Bayraktar ve Girgin 2010), kent genelindeki tüm toplu konutlara aynı makalede yer verenler olmuş (Çubukçu ve Akdeniz-Girginer 2006; Yeğin ve Erşan 2007), ve farklı tekil örnekler üzerinden kullanıcıların yaşadıkları toplu konutlar ile ilgili bilgileri anketler yardımı ile

toplanarak çeşitli analizlere tabi tutulmuştur (Berköz ve Kellekçi 2007; Akalın vd. 2007; Dursun ve Sağlamer 2009).

Aynı popülariteyi son yıllarda yaygınlaşan kapalı yerleşim alanları için de izlemek mümkündür. Bu konu hakkında da İstanbul genelinde korunaklı tek-aile konutları hakkında çalışılmış (Berköz 2008), kapalı yerleşimler ile kapalı olmayanlar arasında karşılaştırmalı olarak incelemeler yapılmış (Berköz 2009), yine İstanbul'daki 4 örnek üzerinden bu yerleşimlerdeki çevresel memnuniyet masaya yatırılmıştır (Garip ve Şener 2012). Tüm bu çalışmalarda memnuniyet durumu, ele alınan bir grubun konut, çevresi ve genel olarak bölgeye ilişkin olumlu veya olumsuz görüşlerinin, sayısal bir değerlendirmeye tabi tutulacak biçimde hazırlanmış anketler yoluyla ölçülmesi üzerinden tanımlanır. Burada kullanıcılardan yaşadıkları mekânlara dair geri dönüş yapmaları beklenir. Bu çalışmalar, konut ile insan arasındaki ilişkinin kendisine ulaşmayı amaçlıyor olsa da, bunu tezde önerildiği şekilde etnografik bir çerçevede farklı anlamlandırmaları gözetererek incelemeyiz. Aksine, kapalı uçlu ve çoktan seçmeli soruların ağırlıkta bulunduğu bir anket ile 'memnun musunuz?' sorusunu doğrudan yöneltir ve sonuçları çoğunluğun fikrini elde edebilmek için kullanır.

Kullanıcı geri bildirimleri konut ve konut çevrelerinde olduğu kadar tekil mekânlar için de başvurulan bir yöntem olmuştur. İlk akla gelen ana yaşama mekânı bir makalede fiziksel yeterlilik ve işlevsellik bağlamında incelenmiş (Kürel ve Uzun 2007), kullanım performansı açısından konut mutfaklarında mekân kalitesine bakılmış (Yıldırım vd. 2007), iç mekânlarda yer alan donatı elemanlarının teknolojik ürünler ile ne derece uyumlu bulunduğu araştırılmış (Yıldırım vd. 2008), farklı kültürel bölgede bulunan (Yıldırım, Uzun ve Kahraman 2009) ve farklı sosyo-

ekonomik düzeye sahip kullanıcıların (Yıldırım ve Başkaya 2006) konutlarındaki ana yaşama mekânları ile ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Bu çalışmalarda da her ne kadar ölçek bazında daha odaklı bir yaklaşım görülse de, memnuniyete bakış açısı diğer örneklerdeki gibidir.

Ünlü danışmanlığında yürütülen doktora tezlerinden hazırlanan bir dizi makalede (2006; 2009; 2010) yine kullanıcıların değerlendirmelerine başvurularak afet sonrası konutlar incelenmiştir. Bunlardan birinde sosyo-kültürel yapı, yaşam biçimi ve mekân kullanım alışkanlıkları açısından gereksinimlerin afet sonrası kullanılan konutlarda yeterli bulunmaması üzerine kullanıcılardan elde edilen veriler ışığında yeni bir takım tasarım parametrelerine ulaşılması amaçlanmıştır (Enginöz ve Ünlü 2006). Bir diğer örnekte afet sonrası kalıcı konutlarda yaşanan kullanıcı ve konut arasındaki uyumsuzluğun 'esneklik' kavramı ile giderilebileceği düşüncesi ile kalıcı konutlarda ikamet eden afetzedelere farklı esneklik değerlerine sahip plan tipleri içeren bir anket uygulanmıştır (İnal ve Ünlü 2009). Üçüncü çalışmada da afet sonrası yeniden yapılanma süreci kapsamında yer değiştiren veya eski ortamında kalan insanların çevreleri ile ilişkilerine etkiyen psiko-sosyal ve bilişsel olguların sorgulanabilmesi için bir anket çalışması yapılmıştır (Arslan ve Ünlü 2010).

Yine belirli optimum değerlere ulaşabilme amacı ile konutun bir parçasına, yapım şekline veya içerisinde bulunan eşyaların kullanımına ilişkin sayısal analiz yöntemlerini tercih edenler olmuştur. Post-modern cephelerin çevreyi sardığı bir alanda kullanıcıların bina dış cephe estetiği hakkındaki düşüncelerini almayı amaçlayan bir araştırmada, çeşitli cephe imajları içeren bir anket çalışması yapılmıştır (Akalin vd. 2010). Başka bir makalede sürdürülebilirlik kavramı

üzerinden çeşitli kişilerle mevcut konutları ve yatırım veya oturma amaçlı olarak yeni bir konuta geçiş senaryosunda tercih edecekleri yapım teknolojisi ile ilgili düzenlenmiş bir anket çalışması yapılmıştır (Koman 2006). Tekerlekli sandalye kullanıcılarının 'yaşam hakkı' kavramı dahilinde çeşitli iç mekân donatı elemanları ve mobilya kullanım konusunda ne derece zorluk çektiklerini konu edinen bir makalede ise anket yolu ile toplanan verilere ilişkin istatistiksel verilerin yer aldığı tablolar paylaşılmış, çoğunluk ve azınlığa dair temel çıkarımlar genel bir çerçevede sunulmuştur (Çınar ve Erdem 2008).

Konut ve çevresi ile ilgili kullanıcı memnuniyetine bağlı uygun ortam tanımına ulaşma meselesini farklı yöntemlerle ele alan çalışmalar da olmuştur. Örneğin toplu konut üretiminde memnuniyet odaklı bir 'kalite evi matrisi' modeli geliştiren (Olçay ve Esin 2010), ve afet sonrası barınma sorununa karşı geliştirilen bir model projeyi eski yapılaşma ve mevcut afet sonrası konutları ile karşılaştıran (Sağlamer vd. 2006) iki makale de konuya yeni bir model önerisi üzerinden yaklaşmışlardır. Konut memnuniyetini belirlenen geleneksel ve modern birer mahalle üzerinden karşılaştırmalı olarak okuyan (Erdoğan vd. 2007), İzmir'de düşük maliyetli konutlar olarak sosyal konut ve gecekonduları memnuniyet anketi ile karşı karşıya getiren (Çubukçu 2011), ve yine İzmir'de bu sefer çok katlı yüksek yoğunluklu bir yerleşme ile az katlı düşük yoğunluklu yapıya sahip bir bölgenin genel bağlamda sahip olduğu yaşam kalitesini inceleyen (Sönmez ve Özat 2012) makaleler, farklı özellikteki yapılaşma tiplerini birbirleri ile kıyaslayarak hangi tipin hangi konuda daha yüksek memnuniyet yarattığını değerlendirmeye almışlardır.

Konut ve ona ait yaşam çevrelerini inceleyen araştırmaların yanı sıra, konuya kentsel ölçekte bakan ve konut alanlarının tümünü veya bir kısmını ele alan çalışmalara da rastlanmıştır. İstanbul'un tarihi kent merkezi sınırlarındaki kullanım ve kullanıcı farklılaşmasını bir planlama sorunu olarak inceleyen (Ergün 2010), ve temel gereksinimleri karşılaması gereken bir bölge olarak geleneksel dokuya sahip bir konut bölgesi tanımı ile Beypazarı'nda sürdürülebilirlik bağlamında kullanılabilirliği araştıran (Gültekin 2007) makaleler, büyük ölçekte kullanım sürecine odaklanmışlardır. Konut ve çevresel kalite memnuniyeti üzerine oluşturulan bir modeli İstanbul Metropolitan Alanı kapsamında uygulayarak belirleyici faktörleri öne çıkarmayı amaçlayan (Kellekçi ve Berköz 2006), yine İstanbul'da yaşam kalitesini ölçmek için kurgulanan (Dülger-Türkoğlu vd. 2007; Dülger-Türkoğlu vd. 2008), ve İstanbul'daki bazı konut alan ve tipolojileri için çeşitli kriterler belirleyebilmek amacı ile yapılaşma yoğunluğu ve 'yaşanabilir alan' ilişkisini araştıran (Bölen, Türkoğlu ve Yirmibeşoğlu 2009) makaleler, kentsel ölçekte konut yaşam kalitelerini inceleyen bir grup oluşturmuştur. Buna benzer bir şekilde Şehir içinde ikamet edilen yerden memnuniyetin yanında yer seçme eğilimleri ve bu doğrultuda ele alınan Şehir içi hareketliliği konu edinen makalelere (Kocatürk ve Bölen 2005; Özgür ve Yasak 2009; Özgür 2009; Onsekiz ve Kuntay 2010; Karahan ve Özüekren 2009) de rastlanmıştır. Tüm bu grupta örneklenen çalışmalar her ne kadar geniş bir alanı içeriyor olsalar da bir noktada konut ve insan etkileşimine referans veriyor olduğu, konuta yüklenen anlam ve konunun genel olarak kabul ettiği yöntem açasından önceki gruplarla aynı düzeyde bulunduğu için, ölçek farklılığı bölümden koparıcı bir etken olarak görülmemiştir.

Konutu bir çeşit optimum ortam olarak ele alan son bir makaleye, yaşanan deneyimin nitel yönü ile ilgili taşıdığı potansiyelden dolayı biraz daha detaylı olarak yer verilmiştir. Zorlu ve Sağsöz konusu geçen makalede, ilerideki konut tasarımlarına yol gösterici veriler üretebilme amacı ile yüksek gelir düzeyindeki ailelerin tercih ettiği müstakil konutlardaki şikayetler, memnuniyetler, yapılan veya düşünülen değişikliklerin neler olduğu ve nelerden kaynaklandığı araştırılmıştır (2010). Elde edilen planlara ek olarak, dört konut sitesinde açık uçlu ve kapalı uçlu sorular ile yüz yüze gerçekleştirilen anket çalışmasının bulguları birkaç tabloda yüzdeler verilerek paylaşılmıştır. Yapılan değişikliklere, kullanıcı durumlarına değinilerek, özel açık mekânların sevildiği, iki kattan fazlasının yorduğu, tek salonun yetmediği, giriş kat hol-salon-mutfak çözümünün önemi, büyüklüğün yetersizliği, öykünmenin olmaması için standart tipe olumlu bakıldığı sonuçları paylaşılmıştır (Zorlu ve Sağsöz 2010). Site sakinlerinin kullandıkları mekânlarla ilgili yaşadığı çeşitli sıkıntılar sebebi ile yaptıkları ve yapmayı düşündükleri değişikliklerin hikayesi nitel bağlamda oldukça doğurgan bir konu olarak gösterilebilir. Nitekim yöntem olarak da bazı verilere ulaşabilmek için açık uçlu sorular ve gözlemlere başvurulduğu fark edilmiştir. Ancak yazar bu meseleyi bir yaşam hikayesi olarak değil plan tiplerinin yarattığı ve çoğunlukça benzerlik gösteren sıkıntılar olarak ele almıştır. Ancak, kullanıcıların anlatımları ve mekânda gerçekleştirdikleri pratikler yerine mekânın tipolojik özelliklerinin başlangıç noktası olarak kabul edilmesi, makalenin ilk bölüm yerine bu kısımda yer almış olmasının temel sebebidir.

Grupta yer alan makalelerde, insanların memnun olacağı, kendilerini yansıtan mekânlarda yaşaması düşüncesi ile konut mekânı, çevresi ve sosyal, ekonomik özellikleri ile bir çeşit optimum ortam olarak ele alınmıştır. Genel amaç, insanların

yaşadıkları mekânlardaki memnuniyetlerinden faydalanarak yeni tasarımlar için dayanak olacak özellikte verilere ulaşmaktır. Bunun için insanların konutları ile ilişkilerini incelemek üzere şekillendirilmiş ve uzun süredir kullanılagelen bir takım yöntemlere başvurulmuştur. Tez kapsamında, 'ev'in farklı anlamlar barındırdığı ve insanın yaşadığı ortamla kurduğu karşılıklı ilişkinin araştırılmasının önemi vurgulanmıştır. Ancak bu örneklerde konu daha niceliksel bir şekilde ele alınmıştır. İnsanlara konut, çevresi, bir parçası veya bulunduğu bölgeye ilişkin memnuniyetlerini ölçmek için doğrudan kapalı uçlu sorular yöneltilmiş, ve sonuçlar genel bir çıkarıma varma kaygısı ile istatistiksel verilere dökülerek yorumlanmıştır. Bu kemikleşmiş yöntem bazı çalışmalar için uygun görünse de, bu tezde eleştirel olarak yaklaşılacak nokta, mekân ile insan arasındaki ilişkinin niteliksel boyutunu ve sayılarla ölçülemeyecek anlamları, makalenin teorik kısmına odak veya sonuçta yer alan yorumlara altlık olarak kullanan örnekler için niceliksel yöntemlerin yetersiz kalıyor oluşudur. Özellikle konutun sosyal, psikolojik veya kültürel boyutlarını kaygı kaynağı olarak gösteren çalışmalarda, kapalı uçlu anketler üzerinden istatistiksel verilerin genellemelerde bulunulmak üzere kullanılmış olması dikkat çekicidir. İnsanların konutları ile ilişkilerini bu bağlamda ölçmek isteyen araştırmacıların da etnografik yöntemleri çalışmalarına dahil etmesi oldukça önemlidir.

3.2.3 Konutu Öncelikle Bir Tasarım Ürünü Olarak İnceleyen Araştırmalar

Bölüm genelinde bir çeşit nesne olarak kabul edilen konut kavramı bu alt başlıkta bir tasarım ürünü olarak ele alınacaktır. Bu geniş tanımlamanın içinde önceki iki grupta yer alan makalelerin büyük bir kısmı da dahil edilebilir, ancak buradakileri ayıran nokta 'tasarım' sorunsalını öncelikli olarak kullanmalarıdır. 'Kültürel nesne' başlığı ile anılan gruptaki makalelerde yerel değerlerden etkilenilen anonim bir tasarımdan

bahsedilmiş olup, bu yapıların tasarımından çok onu ortaya çıkaran kültürel değerler ve onların mekânsal yansımalarının genel tanımları öne çıkarılmıştır. Konutu optimum ortam olarak kabul eden çalışmalarda bir çeşit tasarım sorunsalından bahsedilmiş ancak asıl öne çıkan özellik kullanım ve memnuniyet meselesi, doğru gereksinim ve parametreleri ortaya çıkarma çabası olmuştur. Bu bölümde ise tasarım süreci, dönemsel tasarımlar ve kişiye ait tasarımlar gibi birebir tasarım işlevinin incelendiği örneklerle yer verilmiştir.

İnsan ile mekân ilişkisi göz önüne alındığında, tasarım sürecinde kullanıcı olgusunu inceleyen makaleler, bu konuya en derinden değinen grubu oluşturmuştur. Bu kapsamda yerel bir takım girdilerin tasarım sürecine katkısını ele alan iki makaleden biri fiziksel koşulların getirdiği bazı kısıtlamalara ek olarak yerel yaşam biçimi ve estetik değerlerin de içinde bulunduğu verilerin önemini vurgulamış (Karagülle ve Demir 2010), bir diğeri ise yer üretiminde yerel bilginin uzman olarak tanımlanan mimarların donanımı ve bilgisine oranla sürdürülebilirlik adına daha üstün gelebileceğine değinmiştir (Arefi 2011). Bazı yazarlar, tasarım sürecine kullanıcının dahil olması fikrini daha genel anlamda dile getirmişlerdir. Konut üretim süreçlerine kullanıcıların katkısını değerlendiren (Eruzun 2005), bir model olarak kullanıcı odaklı süreçleri konu eden (Ersoy 2010), ve kullanıcının konuşmasını teşvik edecek gündelik söyleşilere dayanan bir tasarım sürecini destekleyen (Tezcan 2008) makaleler bunlardan bazılarıdır. Ege Mimarlık dergisinin yapı tanıtım bölümünde tanıtılan evlerin tasarım süreçlerinde kullanıcı tutumuna karşı birbirine zıt yaklaşımlar sergileyen iki makaleye rastlanmıştır. Birinde kullanıcının ev tasarımını bir 'sanat eseri' olarak kabullenip sorumluluğu mimara bırakması bir 'keyif' olarak nitelendirilmiş iken (Çakıroğlu 2008), diğesinde işvereni ikna etmek yerine

mimarın bilgisini biraz nazlanarak paylaştığı ve kullanıcıyı sürece mümkün olduğunca dahil ettiği bir örnek üzerinden sonuç ürününün kalitesi ve özgünlüğü paylaşılmıştır (Yılmaz 2009). Bunlara ek olarak, çocuklar veya afetzedeler gibi belirli kategorideki kullanıcılar için tasarım sürecinde dikkat edilmesi gerektiği fikrini kavramsal olarak işleyen (Gökmen ve Taşçı 2010; Erinsel-Önder vd. 2010; Enginöz 2011) konu ile bağlantılı birkaç makale daha yayınlanmıştır. Bu noktada tasarım süreci üzerine yeni birer model öne süren birkaç araştırma (Çetin 2007; Günal ve Esin 2007; Şener ve Altun 2009) ve tasarlama eylemine 'seçenek' üretiminin neler katacağına değinen bir çalışma (Esin 2008) daha örnek olarak verilebilir. Bu grupta özellikle tasarım sürecine kullanıcıyı dahil etme amacı güden çalışmalarda, insanın mekân ile ilişkisini üretim aşamasında başlatma düşüncesi görülebilir. Bu çalışmalar, etnografik yöntemlerle desteklenirse, konutu bir tasarım ürünü olmanın ötesinde inceleyebilirler.

Bir çok tasarım ürününde olduğu gibi konut biçimlenmesini de tarihsel bağlamda konumlandırmaya yarayan belirli akımlar ve dönemlerdir. Bu bağlamda modernizm ve post-modernizm çerçevesinde konut tasarımlarının değişimi çeşitli makalelerde (Görgülü 2005; Çıkış 2009; Beyhan ve Öçal 2010; Asiliskender ve Özsoy 2010; Çıkış 2011) kavramsal olarak tartışılmıştır. Bazen ise bir akım olarak modernizm, konu odağı olarak değil, eleştirilen bir kısıtlama olarak makalelerde (Mumcu-Uçar ve Özsoy 2006; Öymen-Gür 2006) kendine yer bulmuştur. Tasarım ürünü olarak konut, kimi zaman bir dönemi temsil eden belirli konut grupları olarak (Belli ve Boyacıoğlu 2007; Erdem ve Özakin 2012), kimi zaman ise bir bölgede bir dönemin yaygın konut tipi olarak (Yücel 2004; Akkurt 2004; Sayar ve Süer 2006; Terim 2006; Ballice

2009; Sayar ve Sormaykan 2009; Birol-Akkurt ve Avcı-Özkaban 2010) incelemeye alınmıştır.

Son olarak tasarım ürünü grubu altında, dönem olarak tanımlanmak yerine bireyselliği ile önem kazanan konutları konu eden birkaç çalışmadan söz edilebilir. Buradaki örneklerin hepsi farklı anlatımlar içermekle beraber, tüm grup için söylenebileceği üzere insan ile ilişkinin makaledeki yeri şaşırtıcı derecede uzaktan olabilir. Bu makalelerin hepsi tasarımı yapan mimarın çevresinde kurgulanmış (Yavaşoğlu 2008; Coşkunoğlu-Mete 2009; Sanlı, Sağlamer ve Dursun 2010), ancak birkaç tanesinde kullanıcıya da eş değerde ilgi gösterilmiştir (Birol-Akkurt 2006; Birol 2007; Alpagut 2010; Alpagut 2012). Bu örneklerde kişisel düzeyde tanımlı bir kullanıcı ilişkisinden söz edilebilir.

Konutu öncelikle bir tasarım ürünü olarak ele alan makalelerde kullanıcının sürece ve tasarıma etkisini inceleyen çalışmalar çoğunluktadır. Tasarım ürünü söz konusu olduğunda fiziksel bir mekânın çalışmada yer alması kaçınılmaz olsa da, bu mekânın kullanıcı ile ilişkisi söz konusu olduğunda gündelik yaşam pratiklerinin niteliksel yöntemlerle çalışmaya dahil edilmesi önemli bir katkı sağlayacaktır.

3.2.4 Konutu Temel İşlevlerle veya Farklı Ölçeklerde İnceleyen Araştırmalar

Bu bölümde yer alan makaleler, araştırma alanına dahil edilip edilmemek arasında kalınmış olup, konu bazında farklı alanlarda yoğunlaşmış ama bir şekilde konut ve insan meselelerine dair ipuçları barındırdıkları için kısaca değinilmek üzere ayrı bir grupta toplanmışlardır. Yöntem veya konutun ele alınışı bakımından tartışma

kapsamına alınmamış olup sadece literatürde bulunan ilgili sayılabilecek tüm örneklerin dile getirilmesi amacı ile basit bir gruplamaya tabi tutulmuşlardır.

Mekân ve kullanıcı arasındaki etkileşime dair izler bulunduran çalışmaların görülebildiği bir grup çalışma çeşitli ölçeklerde konut politikaları ve stratejilerini konu edinmiştir (Batuman 2006; Yalçiner-Ercoşkun 2006; Çakır 2011; Dener 2012). Konutu temel olarak fiziksel barınak işlevi ile ele alarak beraberinde getirdiği gereksinimlerin incelendiği yayınlar olmuş (Pulat-Gökmen vd. 2006; Johnson 2007; Terzioğlu, Yertutan ve Aydın-Boylu 2009; Sam ve Ertürk 2010), barınak meselesini ekonomik anlamda veya konutu bir mülk, bir yatırım aracı olarak kullanan çalışmalara rastlanmıştır (Sarioğlu 2007; Manisa ve Görgülü 2008; Görgülü ve Manisa 2008; Akpınar 2008; Sarioğlu-Erdoğdu 2010; Dağdelen, Erdemir ve Karakılıç 2010; Coşgun, Aydın ve Uzungüngör 2011; Gür ve Dülgeroğlu-Yüksel 2011).

Bu bölüme ait ikinci ve son üst gruplama kriteri net olarak bir konut araştırmasının yerinde daha büyük ölçekte bir alana bağlı çalışmalardan oluşmasıdır. Önceki bölümlerde de farklı ölçekte işlenen çalışmalara yer verilmişti. Ama buradaki örneklerin farkı, insan ile konut arasındaki ilişkinin planlama bazında incelenmiş olmasıdır. Dolayısı ile buradaki makaleler, insanların 'ev'lerini etkileme biçimlerine odaklanmış bir çözümleme içermez. En küçük birim olarak tekil konut bölgelerinde (Özcan 2007; Topçu ve Kubat 2009; Çubukçu, Zeybek ve Shafei 2010), kentsel dönüşüm alanlarında (Hacıhasanoğlu ve Hacıhasanoğlu 2006; Özçevik vd. 2007; Sat 2007; Erkan 2006; Ünlü 2010; Karabey 2011; Alkışer, Dülgeroğlu-Yüksel ve Pulat-Gökmen 2009), biraz daha geniş olarak mahalle bazında (Oruç ve Girittoğlu 2006;

Oktay, Rüstemli ve Marans 2009; Akkar-Ercan 2011), sonrasında da şehir bazında (Sandal 2008; Çahantimur ve Turgut-Yıldız 2008; Terzi ve Bölen 2010; Yüceşahin ve Tuysuz 2011), ve son olarak kavramsal düzeyde (Alpar-Atun ve Pulhan 2009; Gökmen ve Taşçı 2010; Oktay-Vehbi, Hoskara ve Önal-Hoşkara 2010; Edgü ve Cimşit 2011) çalışmalardan söz edilebilir.

Bu bölümdeki çalışmalara bir düzeyde kullanıcı konut ilişkisine değindikleri için yer verilmiştir ancak bu ilişki ön planda işlenmediği için bu makaleler, 'ev' kavramı ile ilgili tez boyunca önerilen niteliksel çerçeveden oldukça uzaktadırlar. Bu yüzden çalışmaların kapsamlıca incelenmesine gerek duyulmamıştır.

Bölüm 4

SONUÇ

'Ev' olgusu bu tez kapsamında Türkiye'deki konut araştırmalarının insan-mekân ilişkisine yaklaşımını incelemek için bir araç olarak kullanılmıştır. Analiz edilen konut araştırmaları, hem kavramsal açıdan 'ev' olgusunu ele alış biçimleri, hem de araştırma yöntemi seçimleri göz önünde tutularak iki ana başlıkta incelenmiştir.

'Yaşanan deneyimlerin mekânı olarak konut' başlığının ilk bölümünde yer alan makalelerde 'ev' olgusu hem anlam hem de yöntemsel açıdan Batı'daki yaklaşıma paralel bir tutum sergilendiği görülmüştür. Bu çalışmalarda 'ev' kavramı, Mallett'in değindiği gibi olumlu veya olumsuz çeşitli anlamlar taşıyabilen (2004) bir olgu olarak benimsenmiş ve Miller'ın önerdiği şekilde insanların evlerini kendileri ile uyumlu hale getirme süreçlerine ilişkin deneyimlerin derinlemesine sorgulanması (2002) yolu ile incelenmiştir. Çeşitli 'ev' anlamlarına erişebilmek için yaşayanların deneyimlerine niteliksel alan araştırmaları yolu ile ulaşılmıştır. Detayları önceki bölümde verilen makalelerde anlatılan alan araştırmaları özveri ile hazırlanıp uygulanan örneklerdir. Bu gruptaki çalışmaların çoğunluğunun göçmenlerin ev yaşamlarını veya kentsel dönüşüm mağdurlarının yitirdikleri yaşama dair görüşlerini

konu ediyor olması ilgi çekicidir. Hem anlam hem yöntem açısından tutarlılık gösteren bu örneklerin iki alandaki örneklerle kısıtlı kalması eleştirilmesi gereken bir noktadır. 'Ev' kavramını aynı bağlamda kullanan ancak konu gereği alan araştırması yerine farklı yöntemler ile inceleyen araştırmalar ikinci bir grupta toplanmıştır. Burada yine 'ev' olgusu kullanılırken yaşanan deneyimlere başvurulmuş ancak bunun için genellikle literatürden yararlanılmıştır. 'Ev' meselesini kavramsal olarak tartışan bu örnekler de konuya bakış açıları ve hatta yöntemsel önermeleri bakımından birinci grupta aynı düzeyde görülmüştür. Bu başlık altında ele alınan üçüncü bir grupta ise Batı'daki yaklaşımla belirli açılardan örtüşmeyen makalelere yer verilmiştir. Karşılaşılan bir çelişki, 'ev'in anlamlandırılışı ile seçilen yöntem veya verilerin değerlendirilme şekli arasındaki kopukluktan kaynaklanmıştır. Bazı çalışmalarda ise 'ev' kavramının dolaylı kullanımı sebebi ile bağlamın bir miktar dışında kalınmıştır. Başlık altındaki tüm bu örneklerde 'ev' birer fiziksel nesne olmaktan uzak, yaşanan ilişkilerle biçimlenen değişken bir olgu olarak benimsenmiştir.

'Fiziksel bir ürün olarak konut' bölümündeki makalelerin konutu veya evi fiziksel bir nesne olarak ele almaları sebebi ile belirlenen çerçeveye aykırı olmaları, alt grupların yapılışında farklılığa sebep olmuştur. Örtüşen bir yöntemden söz edilemeyeceği için burada grupları birbirinden ayıran şey fiziksel olarak konutu ele alış şekilleri olmuştur. Konutu bir çeşit kültürel gösterge olarak alan makaleler, Rapoport'un mekân üzerinden yaşamı algılama yaklaşımının (1969) günümüzdeki uzantısı olarak yorumlanabilir. Bu çalışmalarda konut yerel bir tasarım ürünü olarak görülmüş olup, izole kültürlerle ait mekânların tipolojik ve işlevsel özellikleri üzerinden yaşam şekilleri veya tasarım parametreleri okunmaya çalışılmıştır. Konutu bir çeşit optimum ortam olarak ele alan bir diğer grupta, kullanıcıların konutları

hakkındaki düşünceleri ve memnuniyetleri ilgi odağı olmuştur. Genellikle kullanıcılardan anket vasıtası ile bilgi toplama yöntemine başvuran bu örneklerde, elde edilen verilerin daha büyük bir topluluğu temsil edecek istatistiksel doğruluğu sağlaması, ve gelecekte yapılacak tasarımlar için geneli temsil eden sayısal bir takım girdilere ulaşılması hedeflenmiştir. Buradaki evrenseli bulma isteği, bazı örneklerde insan ile mekân arasındaki ilişkinin derinliğinin gözden kaçırılmasına neden olmuştur. 'Ev' kavramının entegre edilerek büyük değişim yapabileceği bir alan olsa da incelenen örnekler arasında bir takım psikolojik ve sosyal ilişkilerin önemine değinen makalelerde bile geleneksel yöntemlerin tekrarı yanıltıcı sonuçlara dönüşebilmiştir. Başka bir grupta ise tasarım aşamasını odak noktasında tutan ve bu bağlamda kullanıcı konut ilişkisine değinen araştırmalara değinilmiştir. Tasarım ürünü olarak konut konu gereği fiziksel nesneye oldukça bağımlıdır. Kullanıcıyı işe dahil etme çabaları içinde 'ev' kavramının çeşitliliği bu alana oldukça yarar sağlayabilir. Ancak incelenen örneklerde bu potansiyelin göz ardı edildiği görülmüştür. Son grup, hem ölçek anlamında hem de kavramların kullanımında tez çerçevesinin oldukça dışında konumlanmış, ancak bir çeşit insan konut ilişkisini içermesinden dolayı değinmeye değer görülmüştür.

Genel tabloya bakıldığında araştırmaya dahil edilen yaklaşık 170 makalelerin büyük çoğunluğunun son iki grupta toplandığı görülebilir. Bu da bize, insan ile mekân ilişkisini işleyen çalışmalarda 'ev' olgusundan ne kadar az yararlanıldığını gösterir. 'Ev' olgusunu 'Batı'daki güncel yaklaşıma paralel bir şekilde ele alan çalışmaları kapsayan ilk iki bölümün içerdiği makale sayısı 22 ile sınırlı kalmıştır.

Günümüzde Türkiye'de mimari anlamda radikal ve büyük ölçekli değişimler yaşanmaktadır. Kentsel dönüşüm ve toplu konut üretimleri başta olmak üzere güncel mimari pratiklerin bir çoğu akademik çevrelerce ortak bir kaygı ile eleştirilmektedir. Kaygı ortak olsa da eleştiri biçimleri ve temel dayanakların oldukça farklılık gösterdiği söylenebilir. Bu ve benzeri konulara ilişkin çeşitli yaklaşımlar sergileyen makalelerden bu tez kapsamında da bahsedilmiştir. Ne yazık ki pek azı gündelik yaşamın ve mekânı anlamlandırma süreçlerinin önemini öne çıkararak ortak kaygıya sebebiyet veren insan ile 'ev'i arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Miller'ın da dediği gibi önceden yapılmış olan konutların içerisinde kendilerine bir yaşam tanımlamaya çalışan ve bunu o mekân ile karşılıklı bir uzlaşma halinde gerçekleştiren (2001) insanların bu sürecini ve 'ev'lerinin anlamlarını okuyabilmek için o kişilerin gündelik yaşam öykülerine ulaşmak yararlı olacaktır. Bu yaklaşım, doğrudan 'ev'in anlamı üzerine yapılabilecek araştırmaların yanı sıra farklı yaklaşımlara da entegre edilebilme potansiyeli barındırır. Örneğin konutu kültürel bir gösterge olarak tanımladığından bahsettiğimiz ancak eski bir takım mekânların yeniden kullanımlarını inceleyen araştırmalarda, veya kullanıcıların konut ve konut çevresine ait memnuniyetlerinin fiziksel olduğu kadar sosyal boyutlarıyla da ele alınması gerektiğini belirten ancak kalıplaşmış anket teknikleri ile yeterli derinliğe ulaşamayan araştırmalara bu yaklaşımın entegre edilmesinin son derece faydalı olacağı söylenebilir. Bu sayede insan ve mekân ilişkisini sorgulayan araştırmalar daha sağlam temellere oturacak, ve pratiğe dair dile getirilen akademik eleştiriler ortak bir zeminde anlatım bulabilecektir. Belki de bu yaklaşımın etkisi ile 'ev'in anlam çeşitliliği ve mekânsal uzlaşma olgusunun getirdiği derinlik sayesinde etik anlamda eksikliği hissedilen konut üretim biçimlerine ilişkin daha sağlam argümanlar üretilerek mimari pratik üzerinde olumlu bir değişime ön ayak olunabilir.

Sonuç olarak, Batı'da gelişen ve 'ev' kavramı etrafında toplayabileceğimiz yeni yaklaşıma paralel çalışmalardan Türkiye'deki konut araştırmaları içerisinde rastlamak mümkün olmuştur. Ancak hem kavramı ele alışı hem de yöntem önermesi açısından bu yaklaşım ile tam örtüşen örnekler hem sayı olarak hem de ilgili konuların kısıtlı bir yelpazede yer alması açısından yetersizdir. İnsan ile mekân arasındaki ilişkiyi konu eden çalışmaların çoğunluğuna bakıldığında zaman 'ev' olgusu hala bir fiziksel nesne olarak ele alınmış olup, büyük ölçüde geleneksel yaklaşımlar dahilinde mekân üzerinden okumalara veya tasarım özelliklerinin değerlendirmelerine devam edildiği görülmüştür. İnsanın yaşadığı alanla ilişkisinin sorgulanmasında yaşanan deneyimler üzerinden açılan kapıların vaat ettiği potansiyel oldukça önemlidir. 'Ev' olgusu, kaygısı bu ilişkinin sağlıklı olmasından yana olan büyük bir araştırma alanındaki boşluğu doldurmak üzere bekleme halindedir.

Kaynaklar

- Akalın, A., Yıldırım, K., Wilson, C. & Saylan, A. 2010. Users' Evaluations of House Façades: Preference, Complexity and Impressiveness. *Open House International*, 35, 57-65.
- Akalın, A., Yıldırım, K., Yücel, Ç. & Güngör, C. 2007. User Interventions in Turkish Mass Housing. *Open House International*, 32, 77-89.
- Akbulut, M. R. & Başlık, S. 2011. Transformation of Perception of the Gecekondu Phenomenon. *METU JFA*, 28, 1-44.
- Akıncıtürk-Gür, M. & Türkün-Dostoğlu, N. 2010. TOKİ Konutlarında Kullanıcı Memnuniyeti: Fırsatlar ve Sorumluluklar. *Mimarlık*, 355.
- Akkar-Ercan, M. 2011. Challenges and Conflicts in Achieving Sustainable Communities in Historic Neighbourhoods of Istanbul. *Habitat International*, 35, 295-306.
- Akkurt, H. 2004. Batılı Kültürün 19. Yüzyıl İzmir'inde Mekânsal Temsili: Bornova ve Buca Levanten Konutları. *Ege Mimarlık*, 51, 4-9.
- Akpınar, F. 2008. Class Dimension of Housing Inequalities in the New Era of Liberalization: A Case Study in Ankara (1). *METU JFA*, 25, 39-69.
- Alkışer, Y., Dülgeroğlu-Yüksel, Y. & Pulat-Gökmen, G. 2009. An Evaluation of Urban Transformation Projects. *International Journal of Architectural Research*, 3, 30-44.
- Alpagut, L. 2010. Atatürk Orman Çiftliği'nde Ernst Egli'nin İzleri: Planlama, Bira Fabrikası, Konutlar ve "Geleneksel" Bir Hamam. *METU JFA*, 27, 239-264.
- Alpagut, L. 2012. Marmara Köşkü: Atatürk İçin Modern Çiftlik Evi. *METU JFA*, 29, 69-94.

- Alpar-Atun, R. & Pulhan, H. 2009. Learning from Housing: A Retrospective Narrative of Housing Environments in North Cyprus. *Open House International*, 34, 82-93.
- Arefi, M. 2011. Rethinking the Local Knowledge Approach to Placemaking: Lessons from Turkey. *Open House International*, 36, 97-106.
- Arslan, H. & Ünlü, A. 2010. Afet Sonrası Yeniden Yapılanma Sürecinde Yer Değiştirme ve Yere Bağlılığın Değerlendirilmesi: Düzce Örneği. *İtü Dergisi*, 9, 43-53.
- Asatekin, G. 2005. Understanding traditional residential architecture in Anatolia. *The Journal of Architecture*, 10, 389-414.
- Asiliskender, B. & Özsoy, A. 2010. Cumhuriyet Sonrası Kayseri'de Modernleşme: Mekânsal ve Toplumsal Değişim. *İtü Dergisi*, 9, 31-42.
- Ballice, G. 2009. Cumhuriyet Sonrası İzmir'de Az Katlı Konut Yapıları (1923-1965). *Ege Mimarlık*, 71, 24-27.
- Battalgazi-Pamir, A. & Yücel, A. 2005. Osmaneli'nde Sosyo-ekonomik Değişimlerin Konut Tipolojisine Etkileri. *İtü Dergisi*, 4, 70-78.
- Batuman, B. 2006. Turkish Urban Professionals and the Politics of Housing, 1960-1980 (1). *METU JFA*, 23, 59-81.
- Baydar, G. 2007. Room for a Newlywed Woman: Making Sense of Gender in the Architectural Discourse of Early Republican Turkey. *Journal of Architectural Education*, 60, 3-11.
- Baydar, G. 2012. Sexualised Productions of Space. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 19, 1-8.
- Bayraktar, N. & Girgin, Ç. 2010. Kooperatif Üst Birlikleri Tarafından Gerçekleştirilen Konut Yaşam Çevrelerinde Kentsel Yaşam Kalitesi Açısından Bir Değerlendirme / Batıkent Örneği. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 25, 201-211.
- Belli, G. & Boyacıoğlu, E. 2007. Bir Kentsel Dönüşüm Örneği: Ankara '14 Mayıs Evleri'. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22, 717-726.

- Berköz, L. 2008. İstanbul'da Korunaklı Tek-Aile Konutları: Konut Kalitesi ve Kullanıcı Memnuniyetinin Belirlenmesi. *İtü Dergisi*, 7, 110-124.
- Berköz, L. 2009. Comparing the Residential Developments in Gated and Non-gated Neighborhoods in İstanbul. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 6, 41-59.
- Berköz, L. & Kellekçi, Ö. L. 2007. Mass Housing: Residents Satisfaction with Their Housing and Environment. *Open House International*, 32, 41-49.
- Beyhan, Ş. G. & Öçal, H. 2010. Isparta'da Modernizm Etkisindeki Konutların Mimari Kimliği Üzerine. *Mimarlık*, 355.
- Birol-Akkurt, H. 2006. Bir Yokoluşun Öyküsü; Paterson Konutu. *Ege Mimarlık*, 59, 36-39.
- Birol-Akkurt, H. & Avcı-Özkaban, F. 2010. Modernist Konut Üretiminin Merkez dışı Yayılımı: İzmir Buca Örneği. *Mimarlık*, 353.
- Birol, R. 2007. Bir Mimarın Evi Nasıl Olmalıdır? Abdurrahman Hancı'nın Büyükdere'deki Evi. *Mimarlık*, 337.
- Blunt, A. & Dowling, R. M. 2006. *Home*, Routledge.
- Bölen, F., Türkoğlu, H. D. & Yirmibeşoğlu, F. 2009. İstanbul'da Yapılaşma Yoğunluğu - Yaşanabilir Alan İlişkisi. *İtü Dergisi*, 8, 127-137.
- Cengizkan, A. 2009. Kültür Nesnesi Olarak Konut ve Politik Aktörlerin Arka Bahçesi Olarak Konut Üretimi. *Mimarlık*, 345.
- Chapman, T. & Hockey, J. L. 1999. *Ideal Homes?: Social Change and Domestic Life*, Routledge.
- Cieraad, I. 1999. *At Home: An Anthropology of Domestic Space*, Syracuse University Press.
- Cimşit, F. & Ünlü, A. 2009. Uçhisar 'Tepe Yerleşmesi' Konut Morfolojisinde Psiko-sosyal Alan Etkisi ve Dizimsel Analizi. *İtü Dergisi*, 8, 133-144.
- Coşgun, N., Aydın, E. Ö. & Uzungüngör, F. 2011. Konut Sunumunda Lojman Modelinin Türkiye'deki Gelişimi. *Mimarlık*, 358.

- Coşkunoğlu-Mete, H. 2009. 1950'ler İzmir Mimarlığında Apartman Olgusu ve Melih Pekel. *Ege Mimarlık*, 71, 28-32.
- Çahantimur, A. & Turgut-Yıldız, H. 2008. Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyokültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği. *İtü Dergisi*, 7, 3-13.
- Çakır, S. 2011. Türkiye'de Göç, Kentleşme / Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 209-222.
- Çakıroğlu, T. 2008. Bir Keyiftir Ev Yapmak. *Ege Mimarlık*, 67, 42-47.
- Çelikyay, S. 2011. Batı Karadeniz'deki Geleneksel Ahşap Evlerin Özellikleri ve Özgün Detaylar. *Mimar.ist*, 11, 32-36.
- Çetin, M. 2007. Yönetmel ve Materyal Sorunlar Arasında Bir Mücadele Alanı Olarak Konut Tasarımı: Bahçeşehir'de Bir Site Projesi Deneyimi. *Mimar.ist*, 7, 31-38.
- Çıkış, Ş. 2009. 'Modern Konut' Olarak XIX. Yüzyıl İzmir Konutu: Biçimsel ve Kavramsal Ortaklıklar. *METU JFA*, 26, 211-233.
- Çıkış, Ş. 2011. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi İzmir Konutu: Yerellik ve Melezlik. *METU JFA*, 28, 45-61.
- Çıkış, Ş. & Ek, F. İ. 2009. Konutta Lüks Kavramının İmgesel Dönüşümü: İzmir Kent Merkezinde Çok Katlı Lüks Konutlar. *Mimarlık*, 348.
- Çınar, E. & Erdem, H. E. 2008. Yaşam Hakkı: Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Konut İç Mekân Donatı Elemanları ve Mobilya Kullanımı. *Politeknik Dergisi*, 11, 169-174.
- Çubukçu, E. 2011. Which is Better, Social Houses or Gecekondu? An Empirical Study on İzmir's Resident. *Open House International*, 36, 97-107.
- Çubukçu, E. & Akdeniz-Girginer, S. 2006. Toplu Konut ve Kent Merkezi Konut Yerleşimlerinde Kullanıcı Memnuniyeti. *Ege Mimarlık*, 57, 18-21.
- Çubukçu, E., Zeybek, R. & Shafei, N. 2010. Farklı Konut Bölgelerinde Yaşayanların Fiziksel Aktivite Alışkanlıklarının Karşılaştırılması. *Megaron*, 5, 82-90.

- Dağdelen, G., Erdemir, A. & Karakılıç, İ. Z. 2010. Ekonomik (ir)Rasyonalite ve Göçmenlerin Yatırım Örüntüleri: New York'taki Yağlıdereliler. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13, 144-182.
- Demirci, D. 2009. Geleneksel Isparta Evlerinde Giriş Düzenlemeleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 187-202.
- Dener, A. 2012. The Right to Inhabit in the City: Yeni Sahra Squatter Settlement in İstanbul. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 9, 86-103.
- Depeli, G. 2010. Görsellik ve Kültürel Bellek İlişkisi: Göçmenin Evi. *Kültür ve İletişim*, 13, 9-39.
- Després, C. 1991. The Meaning of Home: Literature Review and Directions for Future Research and Theoretical Development. *Journal of Architectural and Planning Research*, 8, 96-105.
- Dursun, P. & Sağlamer, G. 2006. Describing Housing Morphology in the City of Trabzon. *Open House International*, 30, 72-81.
- Dursun, P. & Sağlamer, G. 2009. Analysing Housing Quality: Belerko Housing Settlement, Trabzon, Turkey. *Open House International*, 34, 46-56.
- Dülger-Türkoğlu, H., Bölen, F., Baran, P. K. & Marans, R. W. 2007. İstanbul'da Konut Alanlarında Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi. *Mimarlık*, 335.
- Dülger-Türkoğlu, H., Bölen, F., Baran, P. K. & Marans, R. W. 2008. İstanbul'da Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi. *İtü Dergisi*, 7, 103-113.
- Easthope, H. 2004. A Place Called Home. *Housing Theory and Society*, 21, 128-138.
- Edgü, E. & Cimşit, F. 2011. Island Living as a Gated Community: Place Attachment in an Isolated Environment. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 8, 156-177.
- Ehrkamp, P. 2012. 'I've had it with them!' Younger Migrant Women's Spatial Practices of Conformity and Resistance. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 19, 1-18.

- Enginöz, E. B. 2011. Afet Sonrası Konut Yerleşimleri Tasarımında Çocuk Kullanıcılar Üzerindeki Olumsuz Etkileri Azaltıcı Yaklaşımlar. *Mimar.ist*, 11, 81-86.
- Enginöz, E. B. & Ünlü, A. 2006. Afet Konutlarında Tasarım Değerlendirmesi: Afyon-Dinar Örneği. *İtü Dergisi*, 5, 37-50.
- Erdem, A. & Özakin, R. 2012. Yokolmuş Bir Kentin Yeni Simgesi: Gerze Yangın Evleri. *Mimarlık*, 365.
- Erdoğan, N., Akyol, A., Ataman, B. & Dökmeci, V. 2007. Comparison of Urban Housing Satisfaction in Modern and Traditional Neighborhoods in Edirne, Turkey. *Social Indicators Research*, 81, 127-148.
- Erdoğan-Erkarslan, Ö. 2009. Eysel Yaşam, Konut Tasarımı ve Narlıdere Folkart Konutları. *Mimarlık*, 348.
- Ergül, E. & Kaya, C. 2008. Datça Konut Mimarlığı. *Ege Mimarlık*, 65, 16-25.
- Ergün, N. 2010. İstanbul Kent Merkezi Yakın Çevresindeki Konut Alanlarında Kullanım ve Kullanıcı Farklılaşması. *İtü Dergisi*, 9, 167-180.
- Erinsel-Önder, D., Köseoğlu, E., Bilen, Ö. & Der, V. 2010. The Effect of User Participation in Satisfaction: Beyciler After - Earthquake Houses in Düzce. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 7, 18-37.
- Erkan, N. Ç. 2006. Gelişme Konut Alanlarında - Kentsel İmaj Bağlamında - Kimlik Sorunları. *Mimar.ist*, 6, 72-76.
- Erman, O., Karaman, F., Saban, D. & Durukan, İ. 2007. Adana'da, 1930'lardan Günümüze, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Değişimler Bağlamında Konut Mimarisinin Gelişimi. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22, 235-247.
- Erman, T. 2010. Kent, Konut ve Taşıdığı Anlamlar: Bağlamlandırılmış ('Contextualized') Bir Yaklaşım. *Dosya - Mimarlar Odası Ankara*, 20, 6-12.
- Erman, T. 2011. Kentsel Dönüşüm Projesi İle Dönüşen/Dönüş(e)meyen Yaşamlar: Karacaören-TOKİ Sitesindeki Günlük Yaşam Pratikleri. *Dosya - Mimarlar Odası Ankara*, 27, 25-31.

- Ersoy, Z. 2010. Mimari Tasarımda "Kullanıcı Odaklı" Süreçler. *Mimarlık*, 351.
- Erten-Bilgiç, D. 2008. Kentleşme Sürecinde Konut Olgusunun Geçirdiği Değişimler Çerçevesinde Yukarı Değirmendere-Çarşıçi Mahallesi Örneği. *YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 3, 1-15.
- Erturgut, B. Ş. 2010. Urla Tarihi Kent Merkezindeki Konutların Plan Şemalarına İlişkin Tipoloji Çalışması. *Ege Mimarlık*, 73, 32-35.
- Eruzun, C. 2005. Konut Üzerinde Kullanıcı-Tasarımcı İlişkisi. *Mimar.ist*, 5, 84-87.
- Esin, N. 2008. Seçenek Ömrü Uzatır: Tasarlama Seçenek Üretmenin Önemi Üzerine Düşünceler. *Mimar.ist*, 8, 12-19.
- Eyüce, A. 2007. Learning From the Vernacular: Sustainable Planning and Design. *Open House International*, 32, 9-22.
- Garip, S. B. & Şener, H. 2012. Analysing Environmental Satisfaction in Gated Housing Settlements: A Case Study in İstanbul. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 9, 120-133.
- Gökmen, H. & Taşçı, B. G. 2010. Çocuklar Adına Woonerf ve Home Zone'dan Alınacak Dersler. *Mimar.ist*, 10, 72-77.
- Görgülü, T. 2005. Mimari Kimlik, Postmodernizm, Konut, Kültür. *Mimar.ist*, 5, 38-41.
- Görgülü, T. 2006. Mimar - İşveren - Kullanıcı İlişkisinin Satış Bağlamında Sorgulanması ve Sonuç Ürünler. *Mimar.ist*, 6, 32-36.
- Görgülü, T. & Kaymaz-Koca, S. 2007. Türkiye'de Barınma Biçimlerinde Yaşanan Değişimler: Son Sönemde Yapılan Tüketim Odaklı Konutlar. *Mimarlık*, 337.
- Görgülü, T. & Manisa, K. 2008. Küreselleşen Dünyada İkinci Konutun Türkiye'de Dönüşümü. *Mimar.ist*, 8, 31-35.
- Gültekin, N. 2007. Geleneksel Konut Dokusunda Kullanım Sürecinin Değerlendirilmesi - Beypazarı Örneği. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22, 261-272.

- Günel, B. & Esin, N. 2007. İnsan - Mekân İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psiko-sosyal Kalitenin İrdelenmesi. *İtü Dergisi*, 6, 19-30.
- Gündüz, O. 2008. Karşıyaka'da "Üç Dönem / Üç Kuşak / Üç Mekân": "Konut" ve "Ev" Olgusu Üzerine Bir İrdeme. *Ege Mimarlık*, 64, 30-35.
- Gür, E. & Dülgeroğlu-Yüksel, Y. 2011. Squatter Housing as a Model For Affordable Housing in Developing Countries. *Open House International*, 36, 119-129.
- Gür, M. & Dostoğlu, N. 2011. Affordable Housing in Turkey: User Satisfaction in TOKİ Houses. *Open House International*, 36, 49-61.
- Gürel, M. Ö. 2008. Bathroom as a modern space. *The Journal of Architecture*, 13, 215-233.
- Gürel, M. Ö. 2009. Defining and living out the interior: the 'modern' apartment and the 'urban' housewife in Turkey during the 1950s and 1960s. *Gender, Place & Culture*, 16, 703-722.
- Güzel, A. 2012. Şanlıurfa İlinde Hirbe Yerleşmeleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 1-17.
- Hacıhasanoğlu, I. & Hacıhasanoğlu, O. 2006. Cultural Process and Physical Change in Şişli - İstanbul. *Habitat International*, 30, 902-915.
- Harvey, D. 1989. *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*, John Wiley & Sons.
- İğdiriligil, A. 2009. İnsanlar, Evler, Hikayeler. *Dosya - Mimarlar Odası Ankara*, 16, 6-9.
- İlgin, C. & Hacıhasanoğlu, O. 2006. Göç - Aidiyet İlişkisinin Belirlenmesi İçin Model: Berlin / Kreuzberg Örneği. *İtü Dergisi*, 5, 59-70.
- İmamoğlu, V. 2010. Sofa as the Expression of Elegance in Traditional Kayseri Houses. *METU JFA*, 27, 223-238.
- İnal, E. & Ünlü, A. 2009. Türkiye'de Afet Sonrası Kalıcı Konutlarda Esneklik Kavramının Değerlendirilmesi. *İtü Dergisi*, 8, 101-109.

- Jameson, F. 1991. *Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism*, Duke University Press.
- Johnson, C. 2007. Impacts of Prefabricated Temporary Housing After Disasters: 1999 Earthquakes in Turkey. *Habitat International*, 31, 36-52.
- Kaçmaz, G. & Uluoğlu, B. 2005. Mimarlık, Bilgisayar ve Sinema: Thomas'nın Sanal Evi. *İtü Dergisi*, 4, 88-96.
- Kadioğlu, Y. 2010. Türkiye'de Fonksiyonel Özelliğini Kaybetmiş Geçici Yerleşmelere Bir Örneğ: Tavas Bağ Evleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 98-114.
- Karabey, H. 2011. Planlanıp Gerçekleştirilmesinden 60 Yıl Sonra, Değişen Koşullar ve Kullanıcı Talepleri Doğrultusunda: Levent Mahallesi'nin Geleceği. *Mimar.ist*, 11, 61-66.
- Karagülle, C. & Demir, Y. 2010. Yerel Verilerin Konut Tasarım Sürecinde Değerlendirilmesi: Mardin Örneği. *İtü Dergisi*, 9, 83-94.
- Karahan, E. & Özüekren, A. ř. 2009. Konut Kariyerini Etkileyen Faktörler Üzerine Nitel Bir Araştırma Yöntemi. *İtü Dergisi*, 8, 69-76.
- Karaman, F. F. 2009. Mimarlık ve Psikanalizin Kesişim Noktası Olarak Ev ve Yer. *Ege Mimarlık*, 68, 10-15.
- Karaman, O. & İslam, T. 2012. One the Dual Nature of Intra-urban Borders: The Case of Romani Neighborhood in İstanbul. *Cities*, 29, 234-243.
- Kaya, C. & Ergül, E. 2008. Datça Konut Mimarlığı II. *Ege Mimarlık*, 67, 30-35.
- Kaya, İ. & Zengel, R. 2005. A Marginal Place for the Gypsy Community in a Prosperous City: İzmir, Turkey. *Cities*, 22, 151-160.
- Kellekçi, Ö. L. & Berköz, L. 2006. Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetini Yükselten Faktörler. *İtü Dergisi*, 5, 167-178.
- Kılıçkırın, D. 2010a. 'Gitmeli Mi, Kalmalı Mı?': Feminizmde Ev Üzerine Çeşitlemeler. *Dosya - Mimarlar Odası Ankara*, 19, 43-51.

- Kılıçkırın, D. 2010b. *Migrant Homes: Identities and Cultures of Domestic Space Among Kurdish and Turkish Women in North London*. Unpublished PhD thesis. University College London.
- Kocatürk, F. & Bölen, F. 2005. Kayseri'de Konut Alanı Yer Seçimi ve Hanehalkı Hareketliliği. *İtü Dergisi*, 4, 17-24.
- Koman, İ. 2006. Alternatif Sürdürülebilir Konut Uygulamaları ve Türkiye'deki Betonarme Konut Sektörü. *Mimarlık*, 329.
- Korkmaz-Tirkeş, G. 2010. Spatial Choices of Middle Classes. *METU JFA*, 27, 37-59.
- Korkmaz, S. & Köseoğlu, E. 2011. Buca Konutlarında Mahremiyet Düzeyi. *Mimar.ist*, 11, 26-34.
- Köşklük, N. 2007. Kula'da Halı Dokumacılığının Tarihsel Süreçte Geleneksel Konut ve Kentsel Doku ile İlişkisi. *Ege Mimarlık*, 63, 34-37.
- Kürelî, İ. & Uzun, O. 2007. Konutların Ana Yaşama Mekânının Büyüklüğünün Kullanıcıların İşlevsellik ve Esneklik Değerlendirmeleri Üzerine Etkileri. *Politeknik Dergisi*, 10, 433-439.
- Mallett, S. 2004. Understanding Home: A Critical Review of the Literature. *The Sociological Review*, 52, 62-89.
- Manisa, K. & Görgülü, T. 2008. İkincil Konutların Turizm Sektöründe Yeniden Kullanılabilmesine İlişkin Bir Model. *Megaron*, 3, 68-78.
- Marcoux, J.-S. 2001. The 'Casser Maison' Ritual. *Journal of Material Culture*, 6, 213-235.
- Massey, D. 1994. A Place Called Home? In: MASSEY, D. (ed.) *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Miller, D. 1988. Appropriating the State on the Council Estate. *JSTOR*, 23, 353-372.
- Miller, D. 2001. *Home Possessions: Material Culture Behind Closed Doors*, Berg.
- Mumcu-Uçar, Ö. & Özsoy, A. 2006. Sınır Kavramına Mekânsal Bir Yaklaşım: Bahçelievler Örneği. *İtü Dergisi*, 5, 11-24.

- Okday-Vehbi, B., Hoskara, E. & Önal-Hoşkara, Ş. 2010. A Theoretical Approach for Assessing Sustainability in Housing Environments. *Open House International*, 35, 26-36.
- Okday, D., Rüstemli, A. & Marans, R. W. 2009. Neighborhood Satisfaction, Sense of Community, and Attachment: Initial Findings from Famagusta Quality of Urban Life Study. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 6, 6-20.
- Olcaý, Y. & Esin, N. 2010. Toplu Konut Üretiminde Kullanıcı Tatmini Yönelimli Bir Veri Toplama Modeli: Kalite Fonksiyon Yayılımı. *İtü Dergisi*, 9, 71-82.
- Onsekiz, D. & Kuntay, O. 2010. Sanayi Çalışanlarının Konut / Konut Alanı Özellikleri ve Yeni Yer Seçme Eğilimleri. *İtü Dergisi*, 9, 3-14.
- Oruç, G. D. & Giritöğlu, C. 2006. The Evaluation of Urban Quality and Vitality of the İstanbul Historical Peninsula - Eminönü District. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 5, 97-117.
- Öymen-Gür, Ş. 2006. Konuta Dair Minik Şeyler-2. *Ege Mimarlık*, 58, 6-9.
- Öymen-Gür, Ş. & Yalçinkaya-Erol, Ş. 2011. Similarities and Differences Between Contemporary Turkish Houses and Those Worldwide. *Open House International*, 36, 57-74.
- Öymen-Özak, N. & Pulat-Gökmen, G. 2009. Bellek ve Mekân İlişkisi Üzerine Bir Model Önerisi. *İtü Dergisi*, 8, 145-155.
- Özcan, Z. 2007. Anadolu Konut Yerleşim Deseninde İkili Oluşum Ankara Batıkent - Ergazi Örneği. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22, 295-306.
- Özçevik, Ö., Türk, Ş., Beygo, C., Taş, E. & Yaman, H. 2007. İstanbul'da Deprem Odaklı Dönüşüm Projesinin Ana Bileşenlerinin Analizi: İETT Blokları Örneği. *İtü Dergisi*, 6, 81-94.
- Özgür, E. M. 2009. İkametgah Memnuniyeti ve Şehir İçi İkametgah Hareketliliği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7, 111-127.
- Özgür, E. M. & Yasak, Ü. 2009. Şehir İçi İkametgah Hareketliliğine Kuramsal Bir Bakış. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7, 39-50.

- Özkan-Töre, E. & Kozaman-Som, S. 2009. Sosyo-Mekânsal Ayrışmada Korunaklı Konut Yerleşmeleri: İstanbul Örneği. *Megaron*, 4, 121-130.
- Özüekren, S. & Ergoz-Karahan, E. 2010. Housing Experiences of Turkish (Im)migrants in Berlin and Istanbul: Internal Differentiation and Segregation. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 355-372.
- Painter, C. & England, A. C. o. 2002. *Contemporary Art and the Home.*, Berg.
- Parutis, V. 2011. 'Home' for Now or 'Home' for Good?: East European Migrants Experiences of Accommodation in London. *Home Cultures*, 8, 265-296.
- Pink, S. 2004. *Home Truths: Gender, Domestic Objects and Everyday Life*, Berg.
- Porteous, J. D. & Smith, S. E. 2001. *Domicide: The Global Destruction of Home*, McGill-Queen's University Press.
- Pulat-Gökmen, G., Dülgeroğlu-Yüksel, Y., Erkök, F., Alkışer, Y. & Keskin, B. 2006. Evaluating and Reducing Earthquake Risks of Squatter Settlements in İstanbul. *Open House International*, 31, 116-124.
- Rapoport, A. 1969. *House, Form and Culture*, Prentice-Hall.
- Rapoport, A. 2004. *Kültür Mimarlık Tasarım*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Sağlamer, G., Velioglu, S., Dülger-Türkoğlu, H., Dikbaş, A., Erkut, G. & Berk, Ö. 2006. Reconstruction of Satisfactory and Culturally Appropriate Neighbourhoods in Turkey. *Open House International*, 31, 47-53.
- Sam, N. & Ertürk, H. 2010. Konut Kalitesinin Mekânsal Dağılımının İstatistiksel Analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 299-308.
- Sandal, E. K. 2008. Sosyo-Ekonomik Temelli Kültür Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Adana Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6, 53-67.
- Sanlı, S., Sağlamer, G. & Dursun, P. 2010. Bir Mimara Ait Konut Tasarımlarının Mekân Sentaksı Yöntemiyle Analizi. *İtü Dergisi*, 9, 95-107.
- Sarioğlu-Erdoğdu, G. P. 2010. A Comparative Analysis of Entry to Home Ownership Profiles: Turkey and the Netherlands. *METU JFA*, 27, 95-124.

- Sarioğlu, G. P. 2007. Hollanda'da Konut Politikaları ve İpotekli Kredi Sistemi. *METU JFA*, 24, 1-16.
- Sat, N. A. 2007. A Critique on Improvement Plans: A Tool for Transformation of Squatter Housing Areas in Ankara (1). *METU JFA*, 24, 27-36.
- Savaş, Ö. 2010. The Collective Turkish Home in Vienna: Aesthetic Narratives of Migration and Belonging. *Home Cultures*, 7, 313-340.
- Sayar, Y. & Sormaykan, T. 2009. İzmir Karşıyaka'da Apartman Tipi Konut Yapılarında Mekânsal ve Morfolojik Dönüşümler: 1950-1980. *Mimarlık*, 349.
- Sayar, Y. & Süer, D. 2006. İzmir'de Alternatif Bir Konut Alanı: Karşıyaka Emlak Bankası Uygulamaları. *Ege Mimarlık*, 57, 14-19.
- Saygı, G. & Hamamcıoğlu-Turan, M. 2008. A Critical Look at the Reuse Options for a Vernacular House in Alaçatı. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 5, 31-53.
- Snyder, A. B. 2005. Traversing an Anatolian Village Views from the Inside. *METU JFA*, 22, 1-25.
- Snyder, A. B. 2009. Kırsal Zaman, Kırsal Mekân: Yozgat'ta Mekânsal ve Kültürel Değişim. *Dosya - Mimarlar Odası Ankara*, 16, 42-50.
- Somerville, P. 1997. The Social Construction of Home. *Journal of Architectural and Planning Research*, 14, 226-245.
- Sönmez, A. & Özat, S. 2012. Farklı Konut Üretim Biçimlerinin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Sasalı ve Karşıyaka Konut Alanları. *Ege Mimarlık*, 80, 30-34.
- Şahinalp, M. S. 2012. Yok Olmaya Yüz Tutmuş Bir Kırsal Mesken Tipi veya Kültürel Miras: Suruç Kümbet Evleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 881-916.
- Şener, S. M. & Altun, M. C. 2009. Design of a Post Disaster Temporary Shelter Unit. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 6, 58-74.

- Şenol, P. & Er-Akan, A. 2011. Kırsal Yaşam / Kırsal Konut: Bir Yaşam Biçimi Olarak Geleneksel Kırsal Konut Üretiminde Kızılılık Köyü Örneği. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 143-160.
- Tanaç-Kiray, M. 2007. "Beginaj" Yapı Kültürünün Geleceğe Aktarımı: Leuven Beginaj Yapısının Yeniden İşlevlendirilmesi. *Mimar.ist*, 7, 38-42.
- Terim, B. 2006. İzmir'de Çok Katlı Konutlara Düünden Bugüne Bir Bakış. *Ege Mimarlık*, 57, 36-41.
- Terzi, F. & Bölen, F. 2010. İstanbul'da Şehirsel Saçaklanmanın Ölçülmesi. *İtü Dergisi*, 9, 166-178.
- Terzioğlu, R. G., Yertutan, C. & Aydınır-Boylu, A. 2009. Ankara Kaleiçi'ndeki Konutları Niteliklerinin İncelenmesi. *Aile ve Toplum*, 11, 106-112.
- Tezcan, E. 2008. Bırakın Kullanıcı Konuşsun: Bir Önizleme. *Mimar.ist*, 8, 48-53.
- Topçu, M. & Kubat, A. S. 2009. Konut Bölgelerinde Mekânsal Yapı - Arazi Değer İlişkisi. *İtü Dergisi*, 8, 17-26.
- Turan, Z. 2010. Material Objects as Facilitating Environments: The Palestinian Diaspora. *Home Cultures*, 7, 43-56.
- Turgut-Yıldız, H. 2006. Change, Continuity and Home: The Tent, Traditional Dwelling and Squatter House in Turkey. *Open House International*, 31, 40-48.
- Turgut, H. 2010. Urban Dynamics and Transformations and Their Impact on Urban Housing: The Case of İstanbul. *Open House International*, 35, 76-84.
- Uzunçarşılı-Baysal, C. 2009. Ayazma'dan Bezirganbahçe'ye: Yeniden İskanın Yarattığı Kültürel Mağduriyetler ve Yeni Kimlik İnşası. *Dosya - Mimarlar Odası Ankara*, 16, 35-41.
- Ünlü, A. 2010. Urban Regeneration, Renewal or Rehabilitation What for and for Whom? *Open House International*, 35, 51-57.
- Ünsal-Gülmez, N. & Ulusu-Uraz, T. 2010. Metropolde Çeşitlenen Hanehalkları ve Konut. *İtü Dergisi*, 9, 54-64.

- van der Horst, H. 2010. Dwellings in Transnational Lives: A Biographical Perspective on 'Turkish-Dutch' Houses in Turkey. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 1175-1192.
- van der Horst, H. & Messing, J. 2006. "It's not Dutch to Close the Curtains": Visual Struggles on the Threshold Between Public and Private in a Multi-Ethnic Dutch Neighborhood. *Home Cultures*, 3, 21-37.
- Yalçın-ercoşkun, Ö. 2006. Comparison Between Turkish & Scandinavian Housing and Key Strategies for Eco-tech Design. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 5, 74-96.
- Yavaşoğlu, G. 2008. Hertzberger Yapılarının "Kullanıcı Katılımı" Üzerinden Okunması. *Mimar.ist*, 8, 59-63.
- Yeğin, M. & Erşan, Z. F. 2007. Kahramanmaraş Kenti Toplu Konut Uygulamalarının Kullanım Sonrası Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22, 325-339.
- Yıldırım, K., Akalın, A., Şimşek, M. & Kahraman, N. 2008. Konut İç Mekân Donatı Elemanları ile Teknolojik Ürünler Arası İlişkilerin Kullanıcı Memnuniyetine Etkisi. *Politeknik Dergisi*, 11, 77-81.
- Yıldırım, K., Akalın, A., Yeşilkavak, F. & Hidayetoğlu, M. L. 2007. Konut Mutfaklarının Mekân Kalitesinin Kullanıcıların Fonksiyonel ve Algısal Performansına Etkisi: TOKİ Eryaman 7. Etap Konutları. *Politeknik Dergisi*, 10, 423-431.
- Yıldırım, K. & Başkaya, A. 2006. Farklı Sosyo-ekonomik Düzeye Sahip Kullanıcıların Konut Ana Yaşama Mekânını Değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 21, 285-291.
- Yıldırım, K., Uzun, O. & Kahraman, N. 2009. İki Farklı Kültürel Bölgede Bulunan Apartman Konut Yaşama Mekânlarının Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesi. *Politeknik Dergisi*, 12, 113-120.
- Yıldırım, M. & Turan, G. 2012. Sustainable Development in Historic Areas: Adaptive Re-use Challenges in Traditional Houses in Sanliurfa, Turkey. *Habitat International*, 36, 493-503.
- Yılmaz, A. O. 2009. Köyde Ev Evde Yaşam. *Ege Mimarlık*, 68, 36-39.

- Yücel, A. 2004. The Row House as an Unfinished Project of the Modernization of İstanbul at the end of the 19th Century. *ITU Journal of Faculty of Architecture*, 1, 95-107.
- Yüceşahin, M. M. & Tuysuz, S. 2011. Ankara Kentinde Sosyo-mekânsal Farklılaşmanın Örüntüleri: Ampirik Bir Analiz. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9, 159-188.
- Yüksel, U. & Akbulut, M. T. 2009. Tüketim Odaklı Mimarlığın Son Yıllardaki Yeni Ürünleri: Rezidanslar. *Megaron*, 4, 110-118.
- Yürekli, İ. & İnceoğlu, A. 2007. Urbanization as a Parameter of Change for Meanings of Homes. *Open House International*, 32, 75-82.
- Zorlu, T. & Sağsöz, A. 2010. Müstakil Konut Sitelerinde Kullanıcı Tercihlerine Bağlı Fiziki Müdahaleler: Trabzon Örneği. *METU JFA*, 27, 189-206.